

Duurzaamheidsverslag 2019

Universiteit
Leiden

Bij ons leer je de wereld kennen

Duurzaamheidsverslag Universiteit Leiden 2019

Inhoud

Woord vooraf	3
Feiten en cijfers.....	4
1. Duurzaamheidsbeleid 2016-2020	5
2. Duurzame huisvesting	8
3. Energie	10
4. Water	12
5. Duurzaam inkopen en beleggen	13
6. Afval	16
7. Mobiliteit	19
8. CO ₂ -footprint	23
9. Onderwijs en onderzoek	25
10. Bewustwording en betrokkenheid	28
11. Organisatie en uitvoering	30
12. Een nieuwe duurzaamheidsvisie 2030	31
Bijlage A. Stand van zaken doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020	32
Bijlage B. Overzicht opleidingen en vakken waarin duurzaamheid een rol speelt	36
Bijlage C. Activiteiten van LUGO 2019	37
Afkortingen	39
Gegevens over de rechtspersoon	40

Woord vooraf

De Universiteit Leiden ambieert een positieve impact op de samenleving door haar onderzoek en onderwijs. Hiervoor is van belang dat wij onze primaire taken van onderwijzen en onderzoeken zo goed mogelijk uitvoeren, maar ook dat we deze taken uitvoeren op een duurzame wijze die past in een veranderende samenleving met toenemende aandacht voor haar leefomgeving en voor klimaatverandering. Als universiteit voelen wij de verantwoordelijkheid om een voorbeeldfunctie te vervullen en vanuit die functie te inspireren tot duurzaam denken én duurzaam doen.

We geven een praktische invulling aan deze voorbeeldfunctie door de afgelopen jaren intensief te werken aan bijvoorbeeld het verkleinen van de CO₂-footprint van de gehele organisatie, door zuiniger om te gaan met grondstoffen en door het energiegebruik van de universiteit terug te dringen. Maar ook stimuleren we het denken over duurzaamheid, bijvoorbeeld door het onderwijsaanbod over duurzame thema's uit te breiden en door te communiceren over duurzame initiatieven en onderzoeksprojecten die bij de Universiteit Leiden van de grond komen. Al deze activiteiten en de betrokkenheid van onze studenten en medewerkers zijn noodzakelijk in de transitie naar een steeds duurzamere universiteit waar we graag leren en werken.

In dit Duurzaamheidsverslag wordt gedetailleerd stilgestaan bij de verduurzaming van de universiteit aan de hand van de doelstellingen zoals die geformuleerd zijn in het Milieubeleidsplan 2016-2020¹. Hierbij komen verschillende onderdelen van duurzaamheid aan bod, zoals het verduurzamen van de bedrijfsvoering en aandacht voor duurzaamheid in onderwijs en onderzoek.

De positie die duurzaamheid inneemt in de Leidse universitaire gemeenschap is de afgelopen jaren aanzienlijk verstevigd. In 2020 loopt het huidige Milieubeleidsplan af en zullen we, voortbouwend op al behaalde resultaten, nieuwe en veelal meer ambitieuze doelstellingen formuleren voor de periode na 2020. De situatie waarin de samenleving op dit moment verkeert als gevolg van het coronavirus, leidt voor de Universiteit Leiden tot aangepaste studeer- en werkomstandigheden. Wanneer dit het effect heeft dat we blijvend anders gaan werken, heeft dit een aanzienlijke impact op de duurzaamheid van de universiteit en op ons duurzaamheidsbeleid.

Terugkijkend, is 2019 een transitiejaar geweest waarin veel van de doelstellingen uit het huidige Milieubeleidsplan gerealiseerd zijn of nog in uitvoering waren, maar waarin ook is verkend hoe een duurzame Universiteit Leiden eruit zou moeten zien. Deze verkenning is voortgezet door aan de eerste bouwstenen te werken voor een toekomstbestendige Duurzaamheidsvisie.

Wij kijken uit naar deze plannen voor de toekomst.

Het College van Bestuur

Prof.mr. Carel Stolker
Rector magnificus en voorzitter

Prof.dr.ir.dr.s. Hester Bijl
Vicerector magnificus

Drs. Martijn Ridderbos
Vicevoorzitter

Leiden, mei 2020

¹ universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/algemeen/duurzaamheid/milieubeleidsplan-2016.pdf

Feiten en cijfers

Milieubelastingsindicatoren

Onderstaande indicatoren geven, meerjarig, de milieubelasting weer van de universiteit op de omgeving (alle cijfers zijn exclusief het Leids Universitair Medisch Centrum).

GVO = Garanties van Oorsprong
 NLW = Nederlandse windenergie
 NWK = Noorse waterkrachtenergie
 SW = Spaanse windenergie
 VERS = Vrijwillige emissierechten

Indicator	Categorie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Doel 2020
CO ₂ -footprint (tonnen)	Totaal	19.269	19.510	22.446	12.739	12.705	11.031	11.223
	Per medewerker	4,3	4,2	4,6	2,5	2,5	2,1	
	Per student	0,9	0,8	0,9	0,5	0,5	0,4	
Energieverbruik (Gj)	Totaal	538.670	532.728	588.541	540.056	521.081	505.108	
	Per medewerker	120	114	120	106	102	95	
	Per student	25	23	24	21	20	18	
Elektriciteitsverbruik (duizend kWh)	Totaal	42.795	42.736	47.601	45.833	45.168	43.783	
	Waarvan gecompenseerd	100% NWK	100% NWK	45% NWK 10% SW 45% NLW	100% NLW	100% NLW	100% NLW	100% NL GVO's
	Zelf opgewekt	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,4%	0,84%	0,3%
Aardgasverbruik (duizend Nm ³)	Totaal	4.850	4.679	5.059	4.030	3.620	3.511	
	Waarvan gecompenseerd	0%	0%	0%	100% cookstove	100% NL mestgas	100% NL mestgas	100% VERS
Stadsverwarming (Gj)	Totaal	4.012	4.677	5.579	6.567	5.523	7.372	
Waterverbruik (m ³)	Totaal	123.699	122.769	134.323	117.105	126.706	137.231	
	Per medewerker	27,5	26,2	27,5	23,0	24,5	26,6	
	Per student	5,6	5,3	5,5	4,6	4,7	5,0	
Watertappunten (aantal)	Totaal	0	0	0	3	16	36	In elk gebouw
Afval (kg)	Totaal	731.920	793.133	951.477	752.328	859.736	846.239	
<i>Waarvan restafval, papier en karton (kg)</i>	Totaal	676.112	729.454	782.693	641.989	702.649	623.031	
	Per student	30,4	31,4	32,2	25,6	26,9	21,0	Max. 25 kg
<i>Waarvan restafval (kg)</i>	Totaal	497.619	555.339	587.710	472.028	515.461	460.600	
	Per student	22,4	23,9	24,1	18,8	19,7	15,6	
<i>Waarvan papier en karton (kg)</i>	Totaal	178.493	174.115	194.983	169.961	187.188	162.431	
	Per student	8,0	7,5	8,0	6,8	7,2	5,5	

1. Duurzaamheidsbeleid 2016-2020

Milieubeleidsplan 2016-2020

Het Milieubeleidsplan 2016-2020 besteedt niet alleen aandacht aan het verder verduurzamen van de bedrijfsvoering, maar gaat ook in op het incorporeren van vraagstukken rond milieu en duurzaamheid in het onderwijs en onderzoek, de kerntaken van de universiteit. De voornaamste doelstellingen van het Milieubeleidsplan zijn:

- De directe milieubelasting verder verminderen tot een niveau dat minimaal aansluit bij andere brede universiteiten.
- De zichtbaarheid van, en deelname aan het milieu- en duurzaamheidsbeleid versterken bij studenten, medewerkers en de omgeving van de universiteit.
- De CO₂-footprint van de universiteit gedurende de looptijd van het Milieubeleidsplan met 50 procent laten dalen.

De universiteit wil deze drie hoofddoelstellingen realiseren door activiteiten te ontplooiën op drie deelterreinen, waarbij de ambities op elk deelterrein verder onderverdeeld zijn in een aantal subdoelstellingen. Deze subdoelstellingen, die elk een specifieke letter-cijfercode hebben, worden besproken in de hoofdstukken 2 tot en met 10 van dit Duurzaamheidsverslag. Een overzicht van de stand van zaken wat betreft de doelstellingen staat in Bijlage A. Het gaat om:

- Verbetering van de milieu- en duurzaamheidsprestaties door middel van zes meetbare thema's:
 1. duurzame huisvesting (hoofdstuk 2);
 2. energie (hoofdstuk 3);
 3. water (hoofdstuk 4);
 4. inkoop en beleggen (hoofdstuk 5);
 5. afval (hoofdstuk 6) en
 6. mobiliteit (hoofdstuk 7).
- De CO₂-footprint (hoofdstuk 8).
- Verdere inbedding van duurzaamheid in de kerntaken van de universiteit: onderwijs en onderzoek (hoofdstuk 9).
- Stimulering, uitvoering en borging van initiatieven waardoor activiteiten en resultaten van het milieu- en duurzaamheidsbeleid in brede kring zichtbaar, gedragen en erkend worden (hoofdstuk 10).

Hoofdstuk 11 beschrijft hoe de uitvoering van het Milieubeleidsplan georganiseerd is en in hoofdstuk 12 ten slotte, wordt aandacht besteed aan het proces om tot een nieuwe duurzaamheidsvisie met bijbehorend uitvoeringsprogramma te komen.

Benchmarks

De doelstelling waarmee het Milieubeleidsplan 2016-2020 opent, luidt: de directe milieubelasting door activiteiten van de universiteit verder verminderen tot een niveau dat minimaal aansluit bij andere brede universiteiten.

Om de vergelijking met andere universiteiten mogelijk te maken zijn drie universitaire duurzaamheidsbenchmarks beschikbaar: de SustainaBul, de UI Green Metric Ranking en de Transparantiebenchmark. Deze laatste benchmark vergelijkt alleen de mate van transparantie van de verslaglegging over duurzaamheid. Ten tijde van de samenstelling van dit Duurzaamheidsverslag (voorjaar 2020) was de Transparantiebenchmark over 2019 nog niet beschikbaar. In dit verslag komen derhalve alleen de duurzaamheidsprestaties op twee van de benchmarks aan bod: de SustainaBul en de UI Green Metric Ranking.

SustainaBul

Vijfde plaats van zestien deelnemende Nederlandse universiteiten en hogescholen.

UI Green Metric Ranking

Leiden eindigde op de zevende plaats wereldwijd (van 780 internationale universiteiten uit 85 landen), op de zesde plaats in Europa (van 229) en op de tweede plaats van alle universiteiten met een ligging in het midden van een stadscentrum.

Met drie Nederlandse universiteiten in de top 10 en nog een vierde in de top 50 staan Nederlandse universiteiten internationaal goed op de kaart; in het bijzonder internationale studenten hechten hier veel waarde aan.

SustainaBul

Sinds 2012 is er een duurzaamheidsranglijst voor Nederlandse instellingen voor hoger onderwijs: de SustainaBul. Deze ranking functioneert als een benchmark en is opgezet door Studenten voor Morgen, het nationale studentennetwerk voor duurzaamheid in het hoger onderwijs. Het doel van de SustainaBul is om het hoger onderwijs duurzamer te maken, van elkaar te leren en elkaar op dit punt te stimuleren. Veel universiteiten en hogescholen vullen jaarlijks de SustainaBul-vragenlijst in. De vragen hebben betrekking op (aandacht voor) duurzaamheid in het onderwijs en onderzoek, en in de bedrijfsvoering. Bij elk antwoord

dienen de instellingen beleidsstukken of ander bewijs te overleggen om de antwoorden te onderbouwen. Een team van student-vrijwilligers controleert de antwoorden, geeft feedback en kent punten toe.

In 2019 heeft Studenten voor Morgen de opzet van de SustainaBul aangepast. Er is een nieuw systeem ontwikkeld, waarmee de prestaties van de diverse deelnemers op een bepaald onderdeel beter met elkaar vergeleken kunnen worden. In het oude systeem (van voor 2019) scoorde de Universiteit Leiden hoger (meer dan 90% van het totaal aantal te behalen punten) dan in het nieuwe systeem (81%). In 2019 scoorde de Universiteit Leiden maximaal bij 'onderzoek' (100% van de te behalen punten), gevolgd door bedrijfsvoering (80%). Op het onderdeel *best practices* werd 75% van de punten behaald, en op onderwijs 71%. Bij onderwijs zijn verbeteringen mogelijk op het gebied van duurzaamheid in het curriculum en het stimuleren van studenten om onderwijs in duurzaamheid te volgen. In de bedrijfsvoering zijn ook verbeteringen mogelijk: de ontwikkeling van een langetermijnvisie op duurzaamheid, duurzaam investeren (pensioenen), duurzaamheid in de universitaire restaurants (minder vlees), terugdringen van CO₂-emissie en het energieverbruik (door faculteiten) en gebruik van groene energie.

UI Green Metric Ranking

De UI Green Metric Ranking is een internationale benchmark, waaraan de Universiteit Leiden in 2019 voor de derde keer meedeed. In deze benchmark, een initiatief van de Universitas Indonesia, wordt de duurzaamheid van een deelnemende instelling beoordeeld op zes thema's: infrastructuur, energie, afvalverwerking, water, transport en onderwijs & onderzoek. Gemiddeld scoort Leiden 85% van het totaal aantal punten. In de categorieën water, transport en afval scoort de Universiteit Leiden het hoogst (96-100%). Daarna volgen energie & klimaatbeheer, en onderwijs & onderzoek, met respectievelijk 88% en 83%. Op het gebied van duurzame infrastructuur (43%) scoort de Universiteit Leiden relatief laag.

In 2019 eindigde de Universiteit Leiden op de zevende plaats wereldwijd, op de zesde plaats in Europa en op de tweede plaats van universiteiten in het midden van een stadscentrum. De hogere positie ten opzichte van 2018 (wereldwijd 24ste; in 2017: 49ste) is mede te danken aan de deelname aan het Nederlandse netwerk van universiteiten. Het netwerk draagt bij aan het goed interpreteren van vragen en helpt bij een goede afstemming van de wijze waarop de gegevens worden gerapporteerd (met name bij water, afval en transport). Om in deze benchmark nog beter te scoren zouden op universiteitsterreinen meer bomen (plus 10%) en meer

vegetatie (plus 30%) geplant moeten worden, zou het structureel beschikbare budget (aantal fte's) voor duurzaamheid moeten toenemen, en zou de hoeveelheid zelf opgewekte groene energie verhoogd moeten worden (van 2 naar 25%). Daarnaast zou het structurele aanbod aan duurzame opleidingen moeten toenemen en zou het budget voor duurzaam onderzoek verhoogd moeten worden.

Transparantiebenchmark

De Transparantiebenchmark wordt uitgevoerd door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Deze benchmark vergelijkt de inhoud en de kwaliteit van de verslaglegging van grote Nederlandse organisaties over hun activiteiten op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. De benchmark beoordeelt dus niet de concrete activiteiten of resultaten op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Getoetst worden de controleerbaarheid en de mate waarin toetsbaar verantwoording wordt afgelegd over successen, ontwikkelingen en dilemma's in en buiten de organisatie, en de wijze van verslaglegging daarover. Transparantie is hierbij een belangrijk thema.

Met het Duurzaamheidsverslag, de duurzaamheidswebsite en de deelname aan de duurzaamheidsbenchmarks legt de Universiteit Leiden verantwoording af over haar beleid en programma op het gebied van duurzaamheid. Het duurzaamheidsprogramma wordt ieder jaar bijgesteld en er worden innovaties toegepast om in dit zich snel ontwikkelende gebied goed te blijven presteren en verder te groeien. De betrokkenheid van medewerkers en studenten bij het thema duurzaamheid is daarbij cruciaal. Het is daarom van groot belang de opgedane expertise goed te blijven delen binnen de organisatie. Uit de Transparantiebenchmark 2019 bleek dat op de thema's responsiviteit en organisatie & keten nog verbetering mogelijk was bij de universiteit. De verwachting is dat op het onderdeel strategie in 2020 beter gescoord gaat worden, omdat er momenteel gewerkt wordt aan de ontwikkeling van een integrale duurzaamheidsvisie, die deel zal uitmaken van het nieuwe strategische plan van de universiteit. Hierin wordt ook vooruit gekeken naar 2030.

In 2020 weegt het criterium transparantie erg zwaar mee in de beoordeling van de SustainaBul.

Andere mogelijkheden voor duurzaamheidsvergelijking: Times Higher Education (THE)

De Times Higher Education (THE) is een al langer bestaande internationale benchmark voor universiteiten. In 2018 heeft de THE duurzaamheid voor het eerst als criterium opgenomen. De score op dit onderdeel wordt

bepaald door de bijdrage die de universiteiten leveren op de zeventien duurzame ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals, SDG's) van de Verenigde Naties. Omdat de Universiteit Leiden (nog) geen SDG-labelling toepast in het onderwijs en onderzoek, is het niet mogelijk om aan dit onderdeel van de THE-benchmark deel te nemen.

Samenwerkingsverbanden

De Universiteit Leiden maakt deel uit van verschillende samenwerkingsverbanden op het gebied van duurzaamheid. Zij werkt hierin samen met de gemeente Leiden, en neemt deel in het samenwerkingsverband Economie071 en het Centre for Sustainability van de drie samenwerkende universiteiten: Universiteit Leiden, TU Delft en Erasmus Universiteit Rotterdam (LDE). Ook werkt de universiteit in VSNU-verband aan kennis-

uitwisseling op verschillende duurzaamheidsthema's, zoals energiebesparing en afvalbeheer. Tevens sprak de Universiteit Leiden, evenals de andere Nederlandse universiteiten die verenigd zijn in de VSNU, haar steun uit voor de klimaatbrief, die door bijna 1.300 medewerkers van Nederlandse universiteiten is ondertekend. De brief doet een stevige oproep aan de universiteiten om zelf een ambitieuze klimaatagenda uit te voeren.

Met de duurzaamheidswebsite, dit verslag en de deelname aan de duurzaamheidsbenchmarks legt de Universiteit Leiden verantwoording af over haar beleid.

De duurzame universiteit

De Universiteit Leiden is zich bewust van haar rol in de samenleving. Goed wetenschappelijk onderzoek en onderwijs zijn cruciaal voor een veilige, gezonde, duurzame, welvarende en rechtvaardige wereld, zo staat in het Instellingsplan 2015-2020 'Excelleren in Vrijheid'. Lees in dit dossier hoe de universiteit haar verantwoordelijkheid neemt als het gaat om milieu en duurzaamheid.

Nieuws

Universiteit Leiden op 20e plek in SustainaBul-ranglijst
08 juni 2020
De Universiteit Leiden is bij de jaarlijkse uitreiking van de SustainaBul op plek 20 geëindigd. De SustainaBul is een prijs voor de meest duurzame hog...

Duurzaam in Beeld
Actueel inzicht in het energieverbruik van de Universiteit Leiden
Naar de website >

2. Duurzame huisvesting

Een duurzaam gebouw is energiezuinig, leidt niet tot vervuiling en levert weinig licht- en geluidshinder op. Schaarse materialen worden er zo min mogelijk in toegepast. Daarnaast is een duurzaam gebouw prettig om in te verblijven. Het verduurzamen van gebouwen levert een bijdrage aan zowel Nederlandse als Europese doelstellingen op het gebied van duurzaamheid. Een instrument dat de laatste jaren veel wordt gebruikt om de duurzaamheid van gebouwen integraal te meten en te beoordelen, is de Building Research Establishment Environmental Assessment Method for the Netherlands (BREEAM-NL). Om een BREEAM-NL-certificering te verkrijgen voor een gebouw, wordt de duurzaamheid daarvan bepaald aan de hand van negen categorieën, waaronder het energie- en water- en materiaalgebruik, alsmede de afvalproductie en het aantal transportbewegingen van en naar het gebouw. In diverse categorieën kan een van de vijf (oplopende) scores worden behaald: *Pass*, *Good*, *Very Good*, *Excellent* en *Outstanding*.

Nieuwbouw en grootschalige renovatie

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Duurzame Huisvesting 1

M.i.v. 2016 wordt voor nieuwbouw en voor grootschalige renovaties minimaal de BREEAM-NL-score *Very Good* behaald, met de nadruk op energiebesparing en -efficiëntie.

Bij het nastreven van de BREEAM-NL-normen voor nieuwbouw en grootschalige renovaties legt de universiteit de nadruk op energiebesparing en -efficiëntie. Op deze manier kan een financieel evenwicht worden bereikt tussen de duurzaamheidsambities en de grote investeringsopgaven die de universiteit heeft op vastgoedgebied. Het Gorlaeusgebouw op de Science Campus, dat in 2016 in gebruik genomen is, is gewaardeerd met het BREEAM-NL Nieuwbouwcertificaat *Very Good*. De komende jaren doorlopen diverse gebouwen het traject voor een BREEAM-certificering: fase 2a van de Science Campus, de bouw van het nieuwe sportcentrum annex tentamengebouw (van de ontwerp- tot en met de uitvoeringsfase) en de renovaties van het Datacenter Snellius, Cluster Zuid en het Arsenaal. Hierbij wordt *Very Good* als minimum nagestreefd, maar wordt ook gekeken of *Excellent* haalbaar is.

Bestaande bouw

Doelstellingen in Milieubeleidsplan

Duurzame Huisvesting 2

De Universiteit Leiden heeft eind 2016 voor alle relevante gebouwen een nulmeting uitgevoerd volgens BREEAM-NL In-Use.

Duurzame Huisvesting 3

De Universiteit Leiden heeft eind 2016 een plan opgesteld waarin haalbare ambities inclusief planning voor BREEAM-NL In-Use per gebouw staan vermeld.

De Universiteit Leiden streeft ernaar ook bestaande gebouwen zo energiezuinig mogelijk te maken. Om dit efficiënt te doen, moet eerst geïnventariseerd worden waar de meeste winst te behalen is. Dat kan het beste met behulp van de BREEAM-NL-methode. In 2016 en 2017 is daarom voor 27 bestaande gebouwen een voorlopige BREEAM-NL In-Use score bepaald. De resultaten van deze nulmeting zijn weergegeven op de universitaire website (duurzaambeeld.erbis.nl/index). BREEAM-NL In-Use geeft verbetermogelijkheden waarmee voor elk gebouw een plan van aanpak en een planning kan worden opgesteld. Daarnaast is er een lijst van maatregelen, passend bij de verschillende levensfasen van een gebouw, die bijvoorbeeld bij renovaties kunnen worden uitgevoerd. De gebouwen die de aankomende tien jaar niet worden gerenoveerd, zijn apart onder de loep genomen.

Gebiedsontwikkeling

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Duurzame Huisvesting 4

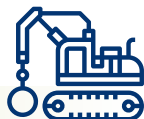
De universiteit zal, samen met de gemeente Leiden, haar duurzaamheidsambities voor de gebiedsontwikkeling van het Bio Science Park concreet maken.

Bij de gebiedsontwikkeling van het Leiden Bio Science Park (LBSP) werken de Universiteit Leiden en de gemeente Leiden nauw samen. Om de kansen voor duurzaamheid verder te verkennen en te concreti-

seren, is in 2016 een nulmeting uitgevoerd. Uit deze quickscan blijkt dat het gebied duurzame potentie heeft. Vervolgens is een plan van aanpak opgesteld om tot een BREEAM-certificering voor het gebied te komen (Masterplan Bio Science Park – Gorlaeus; Hart voor de campus). Er zijn veel partijen betrokken bij de ontwikkeling van het LBSP. Dit maakt het realiseren van de BREEAM-certificering tot een complex proces. Daarom wordt parallel hieraan onderzocht welke concrete duurzame maatregelen in het gebied direct kunnen worden toegepast. Zo is er een gezamenlijk biodiversiteitsplan voor het gebied opgesteld door LBSP, Omgevingsdienst West-Holland, de gemeente Leiden en de universiteit. De aanbevelingen en voorgestelde maatregelen uit dit plan zullen in diverse projecten worden verwerkt en uitgevoerd, onder andere in het project Herstructurering van de openbare ruimte in het LBSP.

Grootschalige sloop

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Duurzame Huisvesting 5

M.i.v. 2016 wordt bij de sloop van gebouwen minimaal de BREEAM-NL-score *Very Good* behaald.

Duurzaam slopen wordt sinds 2017 toegepast bij het oude practicumgebouw (de laagbouw) en bij de hoogbouw van de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen. De sloop en demontage in de voorbereidingsfase heeft de BREEAM-NL-score *Excellent* gekregen. Er is een website over de duurzame sloop ingericht (duurzameslooplopenhoogbouw.nl) en er is een informatieve video over gemaakt (universiteitleidennl/nieuws/2018/04/duurzame-sloop-oude-laboratoria-inbeeld), die op de website en via social media is gedeeld.

Het afgelopen jaar is de Gorlaeus-hoogbouw verder gedemonteerd om zo veel mogelijk materialen te hergebruiken en zo min mogelijk overlast te veroorzaken voor de direct naastgelegen gebouwen. Een groot deel van het constructiestaal uit de hoogbouw is speciaal gedemonteerd om te hergebruiken voor de nieuwbouw van het Bio Partner 5 gebouw, en het project The Field dat onderdeel uitmaakt van de Duurzaamste Kilometer. The Field staat op het terrein van de voormalige Kweektuin van het Singelpark en bestaat uit een circulair paviljoen en tiny offices.

De onderste lagen van de oude Gorlaeus Hoogbouw zijn gespaard gebleven tijdens de sloop. Hier wordt een nieuwe, groene fietsenstalling van gemaakt. Op kelder-

en beganegrondniveau komen de fietsparkeerplaatsen, en de eerste verdieping wordt een sfeervolle daktuin. Een deel van de oude staalconstructie gaat dienen als begroeide pergola.

De sloop en demontage van het Gorlaeus-practicumgebouw heeft voor de voorbereidingsfase de BREEAM-NL-score *Excellent* gekregen

De onderste lagen van de oude Gorlaeus-hoogbouw zijn gespaard gebleven. Hier wordt een nieuwe, groene fietsenstalling van gemaakt (©West 8).

3. Energie

De Universiteit Leiden streeft naar een energietransitie: fossiele brandstoffen moeten plaats maken voor duurzame energiebronnen als zonne-, water- en windenergie. Dit gebeurt op drie manieren: door het energieverbruik als zodanig te verminderen, door zelf duurzame energie op te wekken en door duurzame energie in te kopen. De universiteit laat zich hierbij leiden door de ambities van het Energieakkoord, dat organisaties stimuleert om de energie-efficiëntie en het aandeel duurzame energie te vergroten. Ook de ambities van het Klimaatakkoord zijn leidend bij het bepalen van de doelstellingen van de universiteit.

Het Klimaatakkoord van overheid, bedrijven en maatschappelijke organisaties bevat een pakket aan maatregelen waarmee de opwarming van de aarde moet worden tegengegaan. Om hieraan bij te dragen wil de Nederlandse overheid in 2030 49% minder broeikasgassen uitstoten dan in 1990. De Vereniging van Universiteiten VSNU ziet voor de Nederlandse universiteiten een belangrijke rol weggelegd om de uitdagingen van het Klimaatakkoord te helpen realiseren. Universiteiten beschikken over een enorme hoeveelheid kennis en ideeën, waarmee zij een substantiële bijdrage kunnen leveren aan het behalen van de klimaatdoelen. De Universiteit Leiden draagt bijvoorbeeld bij aan het onderzoek naar alternatieve energiebronnen, het ontwikkelen van neutrale campussen, en wil een bijdrage leveren aan het opleiden van een generatie voor wie duurzaamheid een vanzelfsprekend ijkpunt is.

Vergroten van de energie-efficiëntie

De Universiteit Leiden heeft, evenals alle andere Nederlandse universiteiten, de MeerjarenAfspraak Energie (MJA3) ondertekend. Hiermee verplicht de universiteit zich om de energie-efficiëntie tot het jaar 2020 jaarlijks met twee procent te vergroten. Om deze verplichting te kunnen waarmaken, schrijft de universiteit elke vier jaar een energie-efficiëntieplan (EEP) met de maatregelen die noodzakelijk zijn om de doelstelling te halen. Sinds 2005 is een energie-efficiëntie behaald van ten minste 2,5 procent per jaar.

Inkoop van elektriciteit

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Elektriciteit 1

In 2017 wordt 100% van de GVO's van Nederlandse duurzame elektriciteit gekocht.

De Universiteit Leiden heeft in 2019 circa 43.783 MWh (ongeveer 390.000 GJ) elektriciteit verbruikt. Dit verbruik is de laatste jaren vrijwel constant. Toch is het elektriciteitsverbruik relatief gedaald, aangezien het aantal studenten en medewerkers blijft stijgen. Het 'vergroenen' van het elektriciteitsverbruik gebeurt door het kopen van Garanties van Oorsprong (GVO's). GVO's dienen om te bewijzen dat de CO₂-uitstoot van de ingekochte grijze stroom wordt gecompenseerd met het stimuleren van daadwerkelijk groen opgewekte stroom. Dit doet de universiteit voor al haar elektriciteit sinds 2010, en sinds 2017 met 100 procent Nederlandse wind.

Zonnepanelen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Elektriciteit 2

In 2018 wordt 0,3 procent van het totale elektriciteitsverbruik door de universiteit zelf opgewekt.

Sinds 2013 wekt de universiteit op beperkte schaal zelf elektriciteit op met de zonnepanelen op het dak van het Plexusgebouw. Dit levert jaarlijks 15 MWh op, ongeveer 0,03 procent van het totale verbruik. Met de in 2017 toegewezen overheidssubsidie Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE+) zijn nog meer zonnepanelen geplaatst. Het collegegebouw van de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen is in juni 2018 voorzien van 1.242 zonnepanelen. Het gebouw beschikt daarmee over het grootste zonnedak van Leiden (zie ook de video Biggest solar panel roof in Leiden! op YouTube). Naar schatting gaan de panelen op jaarbasis 440 MWh opwekken. Ook zijn er zonnepanelen op het Pieter de la Courtgebouw geplaatst. In 2019 zijn verder het Van Steenisgebouw, het Willem Einthovengebouw, het Kamerlingh Onnesgebouw en de Oude UB van zonnepanelen voorzien. Hiermee is de oorspronkelijke doelstelling om 0,3 procent van de

Zonnepanelen op de Oude UB. De oorspronkelijke doelstelling om in 2018 0,3 procent van de elektriciteit zelf op te wekken is in 2019 ruimschoots overtroffen: het werd 0,84 procent.

electriciteit zelf op te wekken ruimschoots overtroffen: het werd 0,84 procent.

Warmte-koudeopslag

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Gas 1

WKO wordt bij nieuwbouw en grootschalige renovaties toegepast wanneer het kan worden terugverdiend binnen de tijd die overeenkomt met de helft van de door de fabrikant verwachte economische levensduur van de vervangende installatie.

Met warmte-koudeopslag (WKO) kan restwarmte uit de zomer worden ingezet in de winter. Dit kan een aanzienlijke besparing van aardgas opleveren. De universiteit heeft WKO voor het eerst toegepast bij de nieuwbouw van het Gorlaeusgebouw op de Science Campus.

Aardgas wordt bij de Universiteit Leiden grotendeels gebruikt voor verwarming. De universiteit heeft in 2019 in totaal circa 3,5 miljoen m³ gas (ongeveer 111.000 GJ) verbruikt. Dit verbruik is gedaald ten opzichte van 2018 (3,6) en in 2017 (4,0). Deze daling kon worden bereikt door de ingebruikneming van het Gorlaeusgebouw van de Science Campus, en in het buiten gebruik stellen en slopen van de oude gebouwen. Sinds 2018 draagt de CO₂-emissie uit aardgasverbruik niet meer bij aan de universitaire CO₂-footprint, omdat alle emissies worden gecompenseerd (zie hierna).

De komende jaren gaat de Universiteit Leiden de Humanities Campus grondig renoveren. De bestaande gebouwen van het Witte Singel/Doelencomplex in de Leidse binnenstad worden gedeeltelijk gesloopt. Ook wordt een deel van de gebouwen gerenoveerd en zal er nieuwbouw worden gerealiseerd. De verwarming en koeling van bestaande gebouwen dragen voor bijna de helft bij aan het totale universitaire aardgasverbruik. Hier ligt dus een mooie kans voor verduurzaming. Door toepassing van WKO kan een besparing van ongeveer een kwart van het aardgasverbruik worden gerealiseerd.

Vergroenen van gasverbruik

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Gas 2

Sinds 2017 wordt de CO₂-emissie door aardgasverbruik volledig gecompenseerd door de aankoop van Vrijwillige emissierechten (VERs).

Het vergroenen van het gasverbruik kan door het kopen van Vrijwillige emissierechten (VERs). VERs zijn financiële bijdragen aan projecten die ten doel hebben de CO₂-emissie wereldwijd te reduceren. In 2019 maakte de Universiteit Leiden gebruik van deze mogelijkheid door middel van een overeenkomst met een Nederlands bedrijf dat mestgassen opvangt. De CO₂-uitstoot wordt omgezet in VERs, waarmee het volledige gasverbruik wordt gecompenseerd. Op deze manier draagt de universiteit ook bij aan de verduurzaming van de Nederlandse energie-industrie.

4. Water

De Universiteit Leiden gebruikt water voor diverse doeleinden, die variëren van onderzoek in laboratoria tot het doorspoelen van de toiletten. Slechts voor een relatief klein gedeelte van de totale waterbehoefte is schoon (drink)water nodig. Door kritisch te kijken naar de waterbehoefte kan de milieu-impact van het watergebruik beperkt worden. De Universiteit Leiden heeft in 2019 circa 137.231 m³ water verbruikt. Het gemiddeld waterverbruik per student liep tot 2017 enigszins terug, maar is in 2018 en 2019 weer iets toegenomen naar respectievelijk 4,7 m³ in 2018, en 5,0 m³ in 2019 (zie ook de tabel in Feiten en cijfers, op pagina 4).

Waterbesparing

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Water 1

Bij nieuwbouw en renovaties worden waterbesparende maatregelen genomen volgens de laatste stand van de techniek.

Bij nieuwbouw of grootschalige renovatie van gebouwen worden maatregelen genomen om water te besparen via de BREEAM-NL-methodiek. Deze methodiek biedt, aangevuld met eigen *best practices*, voor vrijwel elk project direct toepasbare maatregelen die als nieuwe standaard kunnen gaan dienen. De universiteit werkt momenteel aan een technisch handboek waarin de BREEAM-methodiek wordt gepresenteerd en toegelicht. Daarin worden ook de minimale eisen in een Programma van Eisen uitgewerkt.

Stimuleren kraanwatergebruik

Doelstellingen in Milieubeleidsplan

Water 2

De Universiteit Leiden gaat deelnemen aan 'Join the Pipe', en installeert punten voor het tappen van kraanwater in ieder gebouw.

Water 3

In 2016 heeft de Universiteit Leiden afscheid genomen van alle *watercoolers*.

De Universiteit Leiden installeerde in 2018 en 2019 Join the Pipe-watertappunten op twintig locaties. Eind 2019 waren alle beoogde 36 tappunten geïnstalleerd. Door het aanbrengen van Join the Pipe-watertappunten stimuleert de universiteit het drinken van kraanwater. De organisatie Join the Pipe streeft naar een eerlijke verdeling van drinkwater in de wereld en gaat het gebruik tegen van milieuvriendelijk, in plastic voorverpakt bronwater. Met (de opbrengst van) het installeren van watertappunten en de verkoop van navulbare kraanwaterflessen worden schoondrinkwaterprojecten in ontwikkelingslanden gefinancierd.

De Universiteit Leiden installeerde in 2018 en 2019 Join the Pipe-watertappunten op twintig locaties. Eind 2019 waren alle beoogde 36 tappunten geïnstalleerd.

5. Duurzaam inkopen en beleggen

De afdeling Universitaire Inkoop Leiden (UIL) koopt voor de Universiteit Leiden jaarlijks een breed scala aan goederen en diensten in. Deze hebben allemaal, in meerdere of mindere mate, een nadelig effect op het milieu. In 2008 hebben de gezamenlijke universiteiten en hogescholen met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW, destijds VROM) een convenant afgesloten, waarin is afgesproken dat vanaf 2012 voor minimaal 50 procent van de aankopen en investeringen duurzaam wordt ingekocht volgens de criteria van IenW. Het ministerie heeft voor een aantal productgroepen minimale eisen en gunningswensen voorgeschreven op het gebied van milieu alsmede internationale, sociale voorwaarden (de zogeheten PIANOo-criteria; PIANOo is het Expertisecentrum Aanbesteden van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat). Vóór 2020 moeten alle aankopen en investeringen waarvoor PIANOo-criteria zijn opgesteld, duurzaam worden ingekocht. De Universiteit Leiden voldoet al sinds 2012 volledig aan het convenant met het ministerie: in alle gevallen waarvoor criteria zijn opgesteld, worden deze door de universiteit gebruikt.

Duurzaam inkopen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Inkoop 1

In 2018 hanteert de universiteit voor alle vormen van inkoop van goederen en diensten waarvoor dit mogelijk is, duurzaamheidscriteria.

Bij iedere aanbesteding probeert de afdeling Universitaire Inkoop Leiden (UIL) de relevante de duurzaamheids-criteria te verzwaren om duurzaamheidsambities van de universiteit te ondersteunen. UIL heeft in 2019 de mogelijkheden voor verduurzaming voor alle aanbestedingen uitgewerkt in de diverse Programma's van Eisen en Wensen. In nulmetingen voor duurzaamheid zijn onder meer transportmiddelen, transportbewegingen, aflevercondities en verpakkingsmaterialen opgenomen. Specifieke verpakkingsmaterialen worden retourgenomen. Samen met het inkoopplatform heeft UIL geregeld dat oplosmiddelen via het magazijn van de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen besteld kunnen worden en dat een ijzeren voorraad aangelegd wordt bij het magazijn en bij de leverancier.

In 2019 is het totale wagenpark van de universiteit door UIL aanbesteed en nu wordt gereden met elektrische

voertuigen. De universiteit heeft hiermee de uitstoot van schadelijke stoffen door het wagenpark tot nul gereduceerd (Zero Emissie). In de Europese aanbesteding voor buitenlandse dienstreizen heeft UIL CO₂-uitstoot als onderdeel van het Programma van Eisen meegenomen.

Ontwikkeling van duurzame criteria

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Inkoop 2

De Universiteit Leiden neemt het initiatief om voor de gezamenlijke universiteiten te komen tot duurzaamheidscriteria voor productgroepen waarvoor deze landelijk nog niet bestaan.

Het samen met andere universiteiten formuleren van gemeenschappelijke duurzaamheidscriteria blijkt lastiger dan gedacht. Toch houdt de Universiteit Leiden vast aan de ambitie om de inkoop verder te verduurzamen en heeft ze daarvoor nieuw inkoopbeleid ontwikkeld. Er loopt een initiatief met Wageningen University & Research om met alle universiteiten en medische centra laboratoriumjassen circulair in te kopen. Verder zijn er geen ontwikkelingen geweest in 2019.

UIL zal voor productgroepen waarvoor geen PIANOo-criteria zijn opgesteld, samen met degenen die verantwoordelijk zijn voor de inkoop, strengere duurzaamheidscriteria vaststellen. Inkoopactiviteiten zullen eerder worden opgestart en er is een checklist opgesteld voor vier centrale aspecten van inkoop: producten, productie, levering en leveringen.

Bij *producten* wordt gekeken naar het te verwachten energieverbruik, de recyclebaarheid en de levensduur van het aan te schaffen product. Ook wordt nagegaan of er voor een product of productgroep keurmerken voor eerlijke handel bestaan. Bij *productie* wordt gelet op het energieverbruik, de productuitval, het geproduceerde afval, de verspilling en de uitstoot tijdens het productieproces, en naar het eventuele gebruik van giftige en gevaarlijke materialen. Bij het aspect *levering* wordt nagegaan of de leverancier werkt met een milieuzorgsysteem, of hij duurzaam innoveert en of hij jaarlijks verslag doet over duurzaamheid. Het aspect *leveringen* tenslotte heeft betrekking op soort en hoeveelheid verpakkingsmateriaal, het aantal vervoersbewegingen, de afstanden voor het vervoer van de producten, de uitstoot

van de gebruikte transportmiddelen en de retourname van producten.

Door in aanbestedingen via het aspect *leveringen* te sturen op het terugdringen van verpakkingsmaterialen is door middel van de aanbestedingen gedaan in 2019, een reductie van 5.737 kg aan materialen gerealiseerd. Daarnaast is ruim 65.551 ton CO₂ bespaard door te sturen op vervoersbewegingen in de aanbestedingen van 2019.

Duurzaam eten en drinken

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Inkoop 3

Afhankelijk van marktaanbod en prijsstelling bestaat in 2018 80 procent van de productgroepen in de universitaire restaurants uit biologische of fairtradeproducten en, daar waar mogelijk, uit regionale producten, met voldoende keus voor vegetariërs.

Duurzaam geproduceerd voedsel beperkt de CO₂-emissie bij de productie en bevordert de economie van de regio. De universiteit werkt aan het vergroten van het aandeel biologische, fairtrade-, vegetarische en veganistische producten in de universitaire restaurants.

Duurzame producten worden in de restaurants van de Universiteit Leiden gepresenteerd onder het label Pure. De Universiteit Leiden heeft het Pure-concept zelf ontwikkeld. Het uitgangspunt van Pure is dat vegetarisch en veganistisch eten duurzaam en gezond is, en dat dit daarom de norm moet zijn. De veganistische en vegetarische producten zijn lager geprijsd dan het niet-vegetarische assortiment, en ze worden extra onder de aandacht gebracht, bijvoorbeeld door middel van dagaanbiedingen. Inmiddels bestaat het aanbod van de universitaire catering voor ruim 80 procent uit duurzame, biologische en fairtradeproducten. De Faculty Club, de centrale ontmoetingsplaats voor de universitaire gemeenschap, gebruikt uitsluitend 100 procent biologische ingrediënten.

In 2019 is het vegetarische en veganistische aanbod bij de universitaire restaurants verder uitgebreid. Het gebruik van rundvlees is tot een minimum teruggebracht. Gedurende de Healthy University Week in oktober, waren uitsluitend vegetarische producten

Duurzame producten worden in de restaurants van de Universiteit Leiden gepresenteerd onder het label Pure. De Universiteit Leiden heeft het Pure-concept zelf ontwikkeld.

De veganistische en vegetarische producten zijn lager geprijsd dan het niet-vegetarische assortiment, en ze worden extra onder de aandacht gebracht.

verkrijgbaar. Het aandeel verkochte Pure-producten is in 2019 opnieuw toegenomen.

Een restproduct van een kop koffie is koffiedrab. Slechts 0,2 procent van de biomassa van de koffieboon belandt in een kopje koffie, de rest is drab. In 2019 is een pilot gestart met een circulair verwerkingsproces van de koffiedrab. Voorheen werd deze afgevoerd als GFT en vergist tot biogas. Nu wordt een groot deel ingezet voor het produceren van nieuwe materialen. Denk hierbij aan kaften voor notebooks, visitekaartjes, plantenbakken en koffiekopjes. De positieve resultaten van de pilot zullen leiden tot een duurzamer gebruik van koffiedrab vanaf 2019.

In 2019 is een groot deel van de virgin PET-flessen in het drankenassortiment vervangen door gerecycled PET (rPET) en blik. Dat vermindert het plasticverbruik van de universiteit drastisch en ook kan meer blik ter recycling worden aangeboden. Het assortiment bestaat nu voor 87 procent uit rPET en blik.

Het aantal transportbewegingen voor de bevoorrading van de universitaire restaurants wordt voortdurend geoptimaliseerd, zonder dat dit ten koste gaat van de versheid van de producten. Door continue monitoring van

het verbruik, kunnen levensmiddelen zorgvuldig worden ingekocht, waardoor de voedselverspilling minimaal blijft. Om verspilling tegen te gaan wordt oud brood gebruikt om croutons van te maken (voor bij de soep) en wordt overrijp fruit in een smoothie verwerkt. De gemiddelde verspilling van de universiteit is 1 procent, het markt-gemiddelde schommelt rond de 10 procent.

Duurzaam beleggen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Inkoop 4

De universiteit onderzoekt of de duurzaamheids-criteria voor het beleggingsbeleid nader gespecificeerd kunnen worden, bijvoorbeeld aansluitend op criteria die pensioenfondsen zoals het ABP hanteren.

De Universiteit Leiden had eind 2019 circa 167 miljoen euro 'op de bank' staan. Het geld is gestationeerd bij het ministerie van Financiën, het zogenoemde schatkistbankieren. Dit geld is nodig om op korte termijn te kunnen voldoen aan de lopende financiële verplichtingen, en om de geplande investeringen in huisvesting te kunnen financieren. Schatkistbankieren wordt alleen toegepast door organisaties die met publieke middelen gefinancierd worden. Het geld van de stichtingen die aan de Universiteit Leiden verbonden zijn, valt daarbuiten.

De belangrijkste stichting is Praesidium Libertatis. Giften en legaten waarvan de beleggingsopbrengsten worden gebruikt om activiteiten op het gebied van onderwijs en onderzoek te financieren, worden bij voorkeur ondergebracht in deze stichting. Het vermogen van Praesidium Libertatis bedraagt circa twintig miljoen euro. Het is belegd in aandelenfondsen (40%) en in obligaties (60%). De aandelenfondsen waarin Praesidium Libertatis belegt, zijn duurzame beleggingsfondsen, zoals de fondsen die beheerd worden door de ASN-bank of het RobecoSAM Smart Energy Fund. Ook wordt belegd in duurzame trackers (fondsen die de beursindex volgen). Bij de beleggingen in obligaties wordt getoetst of deze voldoen aan de criteria van de UN Global Compact. Hierbij wordt getoetst op de bescherming van mensenrechten en het uitbannen van kinderarbeid, en corruptie. In 2020 worden de duurzaamheidscriteria van de universitaire beleggingsportefeuille verder aangescherpt.

6. Afval

In het Milieubeleidsplan 2016-2020 formuleert de Universiteit Leiden drie speerpunten om de hoeveelheid afval zoveel mogelijk te beperken en daardoor bij te dragen aan een circulaire economie: voorkomen, scheiden en recycleren. Het voornaamste doel is om afval te voorkomen, omdat hiermee de meeste milieuwinst wordt behaald. Medewerkers, studenten en bezoekers van de Universiteit Leiden produceren gezamenlijk zo'n 850 ton bedrijfsafval per jaar. Zo'n 55 procent van het afval is niet-gescheiden bedrijfsafval. Dit wordt verbrand met energieteerugwinning. Ongeveer 45 procent van het afval zamelt de universiteit gescheiden in, zoals PMD (plastic, metaal en drinkverpakkingen), organisch afval, papier en karton, koffiebekers, koffiedik, afvalhout, bouw- en sloopafval, frituurvet, glas, hoogwaardig plastic en apparatuur zoals computers.

Afval voorkomen en restafval verminderen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Afval 1

In 2017 werkt het Bestuursbureau van de universiteit bij externe communicatie voor 95 procent digitaal. Het papiergebruik van het Bestuursbureau is teruggebracht tot 40 procent ten opzichte van 2015.

In het Bestuursbureau wordt het gebruik van papier voorkomen doordat er vrijwel geen brieven meer aan medewerkers en studenten worden gestuurd. De interne communicatie verloopt nagenoeg uitsluitend via e-mail, website en sociale media. Uitgaven voor intern gebruik, zoals Onderwijs in cijfers, Onderzoek in cijfers en Personeel in cijfers, worden nog uitsluitend digitaal verspreid. Notities en vergaderstukken voor overleg en vergaderingen worden in een SharePoint-omgeving geplaatst. Hierdoor is het gebruik van papier sterk teruggedrongen.

Voor marketing en externe communicatie wordt daarentegen nog wel papier gebruikt, met name voor de werving van studenten. Het blijkt nodig om naast digitale kanalen ook brochures in te zetten: hier is veel vraag naar. De brochures worden sinds 2017 duurzaam en klimaatneutraal geproduceerd (zowel voor wat betreft het papier als voor het drukproces). Ondanks het terugdringen van het papiergebruik voor het Bestuursbureau is het papiergebruik per saldo gelijk gebleven. Dit komt

door de stijging van de inzet van geprint wervingsmateriaal als gevolg van toenemende wervingsactiviteiten, met name op internationale beurzen.

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Afval 2

Jaarlijks vermindert de hoeveelheid afval van de Universiteit Leiden tot maximaal 25 kilo per student in 2020.

Het resultaat van de doelstelling om het restafval van de gehele universiteit terug te dringen wordt gemeten aan de hand van de totale hoeveelheid papier- en kartonafval plus restafval per jaar, gedeeld door het aantal studenten. In 2016 is een sterke daling ingezet. Het studentgemiddelde is afgenomen van 32,2 kilo in 2016 tot 21 kilo in 2019 (zie Feiten en cijfers, pagina 4).

Deze afname is het resultaat van talloze inspanningen om afval te voorkomen en gescheiden in te zamelen. In 2019 realiseerde de universiteit PMD-recycling. Na anderhalf jaar marktoriëntatie en gesprekken met afvalinzamelaars- en verwerkers slaagde de universiteit er in februari in om als eerste universiteit van Nederland en een van de eerste bedrijven in Nederland het ingezamelde PMD een tweede leven te geven. Om de zuiverheid van deze PMD-stroom te borgen, is parallel aan PMD-inzameling en -recycling ook het apart inzamelen van de koffiebekers geïntroduceerd. Gebruikte koffiebekers die apart worden ingezameld gaan naar een papierrecycler, die de bekertjes verwerkt tot toiletpapier. Niet alleen de koffiebekers, maar ook het koffiedik wordt sinds 2019 opnieuw ingezet. De drab werd voorheen afgevoerd met de stroom GFT (groente-, fruit- en tuinafval), maar wordt sinds april apart ingezameld en gebruikt als grondstof voor spuitgieten. De universiteit streeft ernaar om de cateringcounter van de Gorlaeusschotel te laten maken van gerecycled koffiedik afkomstig van de universiteit zelf.

Sinds 2019 wordt beter gebruik gemaakt van afzetcontainers voor bouw- en sloopafval. Hiermee wordt voorkomen dat afval dat vrijkomt bij verhuizingen en grootschalige opruimacties bij het restafval belandt. Bouw- en sloopafval wordt gesorteerd in waardevolle stromen, zoals hout, metaal en kunststof. Het restant wordt zo duurzaam mogelijk hergebruikt.

Sinds 2019 wordt beter gebruik gemaakt van afzetcontainers voor bouw- en sloopafval. Hiermee wordt voorkomen dat afval dat vrijkomt bij verhuizingen en grootschalige opruimacties bij het restafval belandt.

Ook is gestart met het dagelijks controleren en registreren van de samenstelling van het restafval door lokale afvalcoaches. Afval dat niet thuishoort in het restafval wordt direct verwijderd en bij de juiste afvalstroom afgedankt. Op basis van deze registratie regelt de contractbeheerder samen met faculteiten nieuwe procedures in en wordt, waar nodig, contact opgenomen met de leverancier die verantwoordelijk is voor het foutief afdanken van het afval.

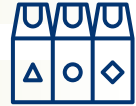
De universiteit moedigt leveranciers aan hun producten zo duurzaam mogelijk te verpakken en verzoekt uitvoerders van opdrachten afval zelf af te voeren en (aantoonbaar) milieuvriendelijk te verwerken. Deze voorwaarde wordt in toekomstige (raam)overeenkomsten als voorwaardelijke eis opgenomen. Inschrijvende partijen worden tevens beoordeeld op de mate van duurzaamheid van hun transport en verpakkingen. De universiteit wil zo het afval van derden zoveel mogelijk weren en contractpartijen stimuleren om hun logistieke processen en verpakkingen te verduurzamen.

Afval scheiden

Doelstellingen in Milieubeleidsplan

Afval 3

Het aandeel te verbranden bedrijfsafval is in 2020 teruggebracht tot minder dan 250 ton.

Afval 4

In alle universitaire gebouwen (50 personen of meer) komen uiterlijk in 2017 inzamelpunten voor plastic, papier en bedrijfsafval.

Het tweede spoor in het beperken van de hoeveelheid afval is het streven naar meer afvalscheiding. In 2016 is ingezet op het maximaliseren van scheiding bij de bron, zodat een hoger recyclerendement behaald kon worden dan door het nascheiden van afvalstromen mogelijk zou zijn geweest.

Dankzij de inspanningen van de afgelopen jaren zien we twee trends in de ontwikkeling van het universitaire afval. Ten eerste krimpt de totale afvalberg, ondanks de groei in studenten en medewerkers. Ten tweede neemt het aandeel te verbranden restafval gestaag af door het inregelen van nieuwe afvalstromen die gescheiden worden ingezameld. In 2016 werd er jaarlijks 588 ton restafval geproduceerd, in 2019 is dat verminderd tot 461 ton.

Een groter afvalscheidingspercentage kan worden bereikt door afvalbakken met meerdere compartimenten voor de verschillende soorten afval te plaatsen ('scheidingsmeubels'). Vanzelfsprekend blijft de bereidheid van studenten en medewerkers om hun afval te scheiden in hoge mate bepalend voor het eindresultaat. In 2020 blijft de universiteit streven naar een betere verspreiding en verdeling van afvalbakken.

In 2019 werden vijf hoofdafvalstromen ingezameld binnen de universiteit:

1. papier- en kartonafval;
2. GFT-afval en etensresten;
3. PMD (plastic verpakkingen, metaal en drinkpakken);
4. koffiebekers en
5. restafval.

GFT en etensresten gaan naar een vergister. Een deel daarvan wordt omgezet in biogas. Het restant wordt verwerkt tot een bodemverbeteraar. Papier en karton worden gewassen en verwerkt tot nieuw papier en karton. In 2018 heeft de universiteit recycling van

Om meer afvalscheiding te stimuleren, beschikken de grote locaties van de universiteit sinds zomer 2019 over een milieustraat.

de PMD-stroom gerealiseerd. Na ruim anderhalf jaar intensieve markt oriëntatie, marktwerking en interne dataopbouw wordt sinds februari 2019 de stroom apart ingezameld en gerecycled. Tegelijkertijd met PMD-recycling is nog een nieuwe afvalstroom geïntroduceerd: koffiebekers. Hiervan wordt op dit moment toilet papier gemaakt, maar op landelijk niveau worden er pilots uitgevoerd om te onderzoeken of meer hoogwaardige toepassing mogelijk is. Door de koffiebekers apart in te zamelen, vervuilen deze niet langer de PMD-stroom en wordt de vereiste zuiverheid van het PMD gewaarborgd.

Om meer afvalscheiding te stimuleren, beschikken de grote locaties van de universiteit sinds zomer 2019 over een milieustraat. De milieustraat is analoog aan gemeentelijke depots uitgerust. Naast de stromen die voor eindgebruikers (studenten en medewerkers) zichtbaar zijn, zamelt de universiteit ook in: bouw- & sloopafval, elektronische apparatuur, kunststof-folies, hout, ICT- & telecommunicatieapparatuur, ijzer, koffiedik, harde kunststoffen, lampen & tl-buizen, meubilair, pallets en piepschuim. Door de informatievoorziening via de milieustraten zijn de kennis, bewustwording en engagement van de betrokken medewerkers vergroot. De zuiverheidsgraad van de afvalstromen in containers buiten de gebouwen wordt bewaakt door deze te vergrendelen en niet-universitair afval te weren.

De universiteit heeft in de afgelopen jaren data verzameld over haar afvalstromen om daarmee de nieuwe aanbesteding voor afvalverwerking beter in de markt te kunnen zetten. Met het oog op de representativiteit van deze data stimuleert de universiteit medewerkers en studenten om het afval zo zorgvuldig mogelijk te scheiden. Het UFB rapporteert ieder kwartaal afvaldata aan de faculteiten. De resultaten worden besproken om te kijken hoe zij de hoeveelheid afval

verder zouden kunnen reduceren. Ook wordt de samenstelling van het restafval geanalyseerd om te zien of een gedeelte daarvan bij een van de andere afvalstromen kan worden gevoegd. Zo kunnen nieuwe procedures worden opgesteld voor een zo duurzaam mogelijke verwerking van elk type afvalstroom.

Afval recycelen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Afval 5

M.i.v. 2017 worden goederen die binnen de universiteit overbodig zijn, aan medewerkers en studenten aangeboden via een webwinkel. In 2020 bedraagt het aantal transacties via de webwinkel 200 per jaar.

Ook het recycelen van afgedankte goederen zou een mogelijkheid kunnen zijn om de universitaire milieubelasting verder omlaag te brengen. In 2016 is onderzoek gedaan naar de realisatie van een webwinkel. Vervolgens is echter besloten het initiatief uit te stellen totdat er meer duidelijkheid is over de duurzaamheidsopbrengst en de wijze waarop de webwinkel efficiënt kan worden ingericht. Op dit punt hebben in 2019 geen ontwikkelingen plaatsgevonden.

In januari 2019 heeft de universiteit afgedankt meubilair ter beschikking gesteld aan studentenvereniging Minerva. Het ging om een dertigtal bureaustoelen, vijf kasten, drie bureaus en twee vergadertafels en een aantal prullenbakken. Minerva heeft het meubilair zelf opgehaald. De universiteit onderzoekt de mogelijkheden om het schenken van oud meubilair aan studenten- en studieverenigingen structureel te maken.

7. Mobiliteit

De Universiteit Leiden telt ruim zestig locaties (de meeste in Leiden, een aantal in Den Haag), 7.100 medewerkers en bijna 30.000 studenten, en wordt jaarlijks bezocht door een groot aantal bezoekers. Dagelijks vinden dan ook duizenden vervoersbewegingen plaats van, naar en tussen de universiteitsgebouwen: woon-werkverkeer, woon-studieverkeer, dienstreizen en het transport van goederen naar en tussen de verschillende universitaire locaties. Al deze vormen van vervoer dragen voor 96 procent (2019) bij aan de totale CO₂-footprint van de universiteit; 25 procent door woon-werk- en woonstudiesverkeer en 71 procent door dienstreizen.

De meeste universiteitsgebouwen zijn goed bereikbaar met het openbaar vervoer en de fiets, waardoor eenvoudig milieuvriendelijk kan worden gereisd. Wanneer studenten en promovendi in de buurt wonen van de universitaire locaties en ze deze goed kunnen bereiken, draagt dit bij aan het verminderen van milieubelastend vervoer. De universiteit onderhoudt goede contacten met gemeenten en woningcorporaties om ook in dit opzicht goede (toekomstige) huisvesting voor deze doelgroepen te realiseren. Het meest recente mobiliteitsonderzoek stamt uit eind 2017, toen de Universiteit Leiden heeft onderzocht op welke manier medewerkers en studenten van en naar de universiteit reizen. In 2019 is geen mobiliteitsonderzoek uitgevoerd, maar wordt uit gegaan van vergelijkbaar reisgedrag door studenten en medewerkers van de universiteit.

Woon-werkverkeer vergroenen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 1

Op locaties met minstens 50 parkeerplaatsen worden oplaadpalen voor auto's geplaatst.

Er zijn diverse universitaire locaties met eigen parkeerplaatsen, waarvan er al veel zijn voorzien van oplaadpalen. De afgelopen jaren zijn op verschillende locaties extra laadpalen geplaatst. Inmiddels zijn 26 laadpunten beschikbaar. Zowel bij het Sylvius als bij het Snellius staan vier laadpalen. Het Gorlaeusgebouw heeft er zes en de parkeergarage Maliebaan Zuid twee. Ook zijn in 2019 tien oplaadpalen geplaatst voor het Willem Einthovengebouw. Deze zijn primair bedoeld voor medewerkers, maar ook het UFB, dat het goederen-transport tussen de universitaire locaties verzorgt, zal er

gebruik van kunnen maken. Met de universitaire koffieleverancier is afgesproken dat de bezorgers elektrisch gaan rijden en dat zij hun twee voertuigen bij het Willem Einthovengebouw kunnen opladen. In 2019 bedroeg de hoeveelheid energie die is gebruikt voor het opladen van elektrische voertuigen 11.016 kWh.

In oktober 2017 heeft de Universiteit Leiden, samen met het LUMC, de Hogeschool Leiden, VNO-NCW West regio Leiden, de gemeente Katwijk en de gemeente Leiden, de intentieverklaring Duurzame Kilometers ondertekend. Dit is een initiatief om medewerkers van deze organisaties die binnen een straal van vijf kilometer van het werk wonen, te stimuleren om niet met de auto naar het werk te komen. De deelnemende organisaties zullen hun ervaringen en kennis op dit terrein onderling uitwisselen. Het streven uit de intentieverklaring was dat eind 2018 tenminste 90 procent van de betreffende medewerkers op een duurzame manier naar het werk zou komen. Op basis van de resultaten van de mobiliteitsenquête uit 2017 is nagegaan in hoeverre deze medewerkers de auto nemen. Het bleek dat van de medewerkers die binnen een straal van vijf kilometer van het werk wonen negen procent met de auto naar het werk reist. De grote meerderheid (91 procent) gebruikt de auto dus niet voor woon-werkverkeer.

Woon-werkverkeer verminderen

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 2

In 2016 wordt in de verhuiskostenregeling een groene verhuispriem opgenomen voor werknemers met een dienstverband van langer dan een jaar.

In 2016 is de mogelijkheid verruimd om een verhuiskostenvergoeding aan te bieden. Medewerkers met (uitzicht op) een vast dienstverband, die meer dan 25 kilometer van hun werk wonen, komen in aanmerking voor een verhuispriem van 2.500 euro als zij verhuizen, en daarmee binnen een straal van tien kilometer van hun werkplek gaan wonen. Deze verhuispriem wordt ook wel 'groene verhuispriem' genoemd, omdat de milieubelasting van woon-werkverkeer afneemt door de korte afstand en de betere mogelijkheid de fiets of het openbaar vervoer te gebruiken. In 2015 is het gebruik van de fiets voor woon-werkverkeer gestimuleerd door het fiscale vrijstellingsbedrag

Vanaf 2015 wordt het gebruik van de fiets voor woon-werkverkeer gestimuleerd door het fiscale vrijstellingsbedrag voor de fiets via het Keuzemodel Arbeidsvoorwaarden te verdubbelen naar 1.500 euro.

voor de fiets via het Keuzemodel Arbeidsvoorwaarden te verdubbelen naar 1.500 euro. Dit fiscale vrijstellingsbedrag geldt voor de aanschaf-, onderhouds- of leasekosten van een (elektrische) fiets. 307 Medewerkers hebben via het Keuzemodel een fiets aangeschaft en 391 medewerkers hebben hun fietsonderhoud via het Keuzemodel laten verrekenen.

Goede en groene ontsluiting

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 3

De Universiteit Leiden gaat in 2016 onderzoek doen naar de mogelijkheden voor een goede en groene ontsluiting van de Science Campus.

De meeste locaties van de universiteit liggen centraal en zijn goed per openbaar vervoer te bereiken. In Leiden liggen alle universitaire gebouwen, behalve de gebouwen van de Science Campus, op maximaal vijftien minuten loopafstand van station Leiden Centraal en in Den Haag op maximaal tien minuten loopafstand van Den Haag Centraal. Het Wijnhaven-complex, dat eind 2016 is opgeleverd, ligt vrijwel naast het station.

De Science Campus in Leiden is minder goed bereikbaar met het openbaar vervoer. In het Leiden Bio Science Park

(LBSP), waar de Science Campus ligt, zijn bovendien relatief weinig parkeerplaatsen. In de ochtend en de middag zijn er regelmatig opstoppingen op de rotondes en kruispunten. De Universiteit Leiden, de gemeente Leiden, de provincie Zuid-Holland en de bedrijven vinden het van groot belang om het LBSP beter toegankelijk te maken met het openbaar vervoer en zetten zich hiervoor in.

De Stichting ter bevordering van de economische ontwikkeling van de Leidse regio, Economie071, presenteert jaarlijks een overzicht van de regionale economische ontwikkeling van de regio: Index071. In mei 2019 is vanuit Index071 een community van start gegaan. Een van de activiteiten bestond uit een forumdiscussie over de bereikbaarheid van het LBSP met het openbaar vervoer.

De bereikbaarheid van het LBSP is ook een van de speerpunten in het Masterplan Bio Science Park – Gorlaeus, Hart voor de campus, ontwikkeld door de gemeente Leiden en de Universiteit Leiden. In dit plan voor de openbare ruimte op het LBSP is een verkeersontwerp opgenomen waarbij de toegankelijkheid van het LBSP voor auto's beperkt wordt tot vier ingangen vanaf de Plesmanlaan. Na binnenkomst wordt dan centraal en dicht bij de bestemming geparkeerd, zodat het verkeer op het LBSP beperkt blijft. Ook wordt het gebruik van het openbaar vervoer gestimuleerd. Een tweede speerpunt

is de Groene-Hartlijn: een brede, groene route door het LBSP, die ruim baan geeft aan voetgangers en fietsers. De Groene-Hartlijn wordt aantrekkelijk gemaakt door allerlei vormen van beeldende kunst, verlichting, kleur, creatieve vormen van energiebesparing, energieopwekking en waterberging, maar ook door teksten, gedichten en verhalen. Ook hebben de gemeente, de universiteit, het LUMC en de Ondernemersvereniging LBSP een wedstrijd georganiseerd voor het beste idee voor een creatieve aankleding van de Groene-Hartlijn. De winnaar gaat een wandelpad door de Groene-Hartlijn ontwerpen.

Minder vliegverkeer

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 4

Bij dienstreizen korter dan zes uur reistijd is reizen per trein de norm.

Hoewel universitaire onderzoekers hun internationale wetenschappelijke contacten deels onderhouden via digitale media, blijft een bepaalde mate van persoonlijk contact essentieel. Dienstreizen zullen daarom ook in de toekomst noodzakelijk blijven. Het is belangrijk dat dit zo duurzaam mogelijk gebeurt. Voor haar nieuwe duurzaamheidsbeleid verkent de universiteit hoe effectiever kan worden ingezet op het vermijden, verminderen en vergroenen van dienstreizen. Als contractbeheerder buitenlandse dienstreizen is het UFB in 2019 begonnen om de promotie van duurzame communicatiealternatieven, zoals teleconferencing en Skype, te intensiveren. Daarin staat laagdrempeligheid centraal en worden drie standaarden onderscheiden: één-op-één-gesprekken, gesprekken met maximaal vijf deelnemers en gesprekken met meer dan vijf deelnemers.

De dienstreizen die medewerkers van de Universiteit Leiden in 2019 maakten, veroorzaakten 7.719 ton CO₂-uitstoot, dit is 71 procent van de totale CO₂-footprint van de universiteit. Het grootste gedeelte daarvan is het gevolg van vliegverkeer. Daarom gaat de aandacht vooral uit naar het terugdringen of compenseren van de CO₂-footprint door vliegverkeer.

Voor korte dienstreizen is het openbaar vervoer het aangewezen vervoermiddel. De auto en het vliegtuig komen in principe alleen in aanmerking als het openbaar vervoer geen bruikbaar alternatief is.

Ten aanzien van buitenlandse dienstreizen heeft de Universiteit Leiden besloten dat binnen een straal van 500 km of bij een reistijd van zes uur of minder, de trein de norm is. Bij de informatie over buitenlandse

dienstreizen op de universitaire medewerkerswebsite is daarom de volgende tekst opgenomen: *De universiteit stimuleert graag dat u zo duurzaam mogelijk reist. Daarom is afgesproken dat er bij een reisduur van 6 uur of minder met de trein wordt gereisd in plaats van met het vliegtuig.* Om na te gaan of deze doelstelling wordt behaald, wordt jaarlijks nagegaan of maximaal tien procent van de reizen binnen de 6-uursnorm met het vliegtuig is gemaakt.

Ook dit jaar is een analyse gemaakt van de in 2019 gemaakte dienstreizen per vliegtuig: 4,5 procent van de vluchten viel binnen deze 6-uursnorm en had dus ook met de trein gemaakt kunnen worden. Uit eerdere analyses bleek dat 5,7 procent van de vluchten in 2017 en 5,1 procent van de vluchten in 2018 binnen de 6-uursnorm viel. Hier lijkt dus sprake van een dalende trend; de gestelde norm van tien procent werd ook in 2019 dus ruimschoots gehaald.

Om het aantal dienstreizen te beperken faciliteert de universiteit ook mogelijkheden voor conference calls. Daarnaast heeft UIL in de Europese aanbesteding voor buitenlandse dienstreizen het reduceren van de CO₂-uitstoot als onderdeel van het Programma van Eisen meegenomen.

Compensatie CO₂-footprint vliegverkeer

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 5

In 2018 wordt minstens 90 procent van de CO₂-emissie van vliegverkeer gecompenseerd via bijvoorbeeld het Fair Climate Fund.

Ook in 2019 is de CO₂-uitstoot van alle dienstreizen per vliegtuig bijgehouden, om inzicht te krijgen in de omvang. De universiteit zal deze CO₂-uitstoot in 2020 compenseren, samen met die van 2018. De inkoop van de CO₂-compensatie start begin 2020. Het terugdringen van de CO₂-uitstoot als gevolg van dienstreizen per vliegtuig en het compenseren van noodzakelijke vliegverkeer is onderdeel van het duurzame reisbeleid van de universiteit. Recent relevant onderzoek door het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML, onderzoeksinstituut van de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen) wordt meegenomen in de huidige en toekomstige besluitvorming met betrekking tot de CO₂-compensatie van vliegverkeer.

Schoner en zuiniger bedrijfsvervoer

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 6

Sinds 2016 worden bij de aankoop van bedrijfs-wagens milieuvriendelijke varianten (klasse A of B) aangeschaft.

Het transport van goederen tussen de verschillende locaties en ander zakelijk verkeer is vergroend doordat begin 2020 alle bedrijfswagens volledig vervangen zijn door voertuigen die 100 procent elektrisch rijden en geen CO₂ uitstoten. Daarmee bespaart de universiteit vanaf 2020 jaarlijks tien ton CO₂.

In 2019 hebben de bedrijfswagens op benzine in totaal 3.000 kilometer afgelegd, en die op diesel 49.088 kilometer. Het vergroenen en verkleinen van het wagenpark was de tweede fase van de doelstellingen om de CO₂-footprint van universitair transport te verkleinen (zie ook hoofdstuk 8).

De eerste fase betrof de CO₂-reductie op universiteitsbrede leveringen van geselecteerde goederenstromen door de introductie van een distributiehuis in het Willem Einthovengebouw. Hierdoor is het aantal universitaire transportbewegingen aanzienlijk teruggebracht en realiseerde de universiteit 65 procent CO₂-reductie (28 ton per jaar). Deze distributiehuis, die tevens de thuis-

basis is van de interne universitaire distributeur (Post & Transport), beschikt over voldoende overslagmogelijkheden. Leveranciers leveren aan de distributiehuis, waarna de bestellingen worden meegenomen in de postritten die toch al gemaakt worden. Dat bespaart CO₂-uitstoot en levert minder verkeersdruk op in de drukke binnensteden.

Medewerkers die voor hun werk naar een andere universitaire locatie moeten, kunnen gebruik maken van een dienstfiets. De dienstfietsen worden intensief gebruikt.

Verkeersbewegingen in kaart brengen

Nieuwe doelstelling in Milieubeleidsplan

Mobiliteit 7

Het aantal verkeersbewegingen van studenten, medewerkers en bezoekers wordt in kaart gebracht en waar mogelijk gereduceerd.

In 2018 zijn de resultaten van het mobiliteitsonderzoek door DTV Consultants gepresenteerd. Door middel van een mobiliteitsenquête is inzicht verkregen in het reisgedrag van de universitaire medewerkers en in de mogelijkheden om duurzamer woon-werkverkeer te stimuleren. In 2019 is geen mobiliteitsonderzoek uitgevoerd, maar wordt uitgegaan van vergelijkbaar reisgedrag van studenten en medewerkers.

8. CO₂-footprint

Een CO₂-footprint is een visuele weergave van de milieupact van een organisatie, land of huishouden in een bepaald jaar. Alle beschikbare gegevens over energieverbruik, mobiliteit, afvalproductie en andere zaken worden erin verwerkt. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de daadwerkelijke en de gecompenseerde emissies.

CO₂-footprint 2019

De CO₂-footprint van 2019 bedroeg 11.031 ton ná compensatie. Dit is minder dan de helft van de footprint in 2016 (22.446 ton), toen gestart is met de activiteiten uit het huidige Milieubeleidsplan. De emissies van het verbruik van aardgas, warmte en elektriciteit zijn gecompenseerd door de aankoop van garanties van oorsprong (GVO's) en Vrijwillige emissierechten (VERs, zie ook hoofdstuk 3). De tabel hiernaast geeft de niet-gecompenseerde emissies (bruto-emissie) weer, berekend op basis van het werkelijke verbruik van fossiele brandstoffen. De emissie veroorzaakt door aardgas- en (stads) warmteverbruik was in 2019 lager dan in 2018. Ook koudemiddelen hebben invloed op de opwarming van de aarde; de hoogte ervan kan worden bepaald door het CO₂-equivalent te berekenen. De emissie als gevolg van koudemiddelen daarentegen lag in 2019 vele malen lager dan in 2018. Deze afname is veroorzaakt door het uitfasen van het gebruik van koelmiddelen met een grote emissie.

De laatste jaren heeft de Universiteit Leiden hard gewerkt aan het terugdringen van de verschillende emissiecategorieën, enerzijds door middel van het opzetten van besparingsprojecten en anderzijds door gebruik te maken van efficiënte opwekkingsmethoden. Om het nadelige milieueffect van de overgebleven emissies door het verbranden van fossiele brandstoffen zoveel mogelijk te reduceren, koopt de universiteit sinds 2010 compensatiemogelijkheden in, in de vorm van garanties van oorsprong (GVO's) en Vrijwillige emissierechten (VERs, zie hoofdstuk 3). Voor 2019 zijn meer VERs en GVO's ingekocht dan noodzakelijk was om alleen de emissie van de categorieën elektriciteit, en aardgas en stadswarmte te compenseren. Daardoor kon ook voor de categorie elektriciteit van derden en een deel van woon-werkverkeer van medewerkers, worden gecompenseerd. De tabel geeft de niet-gecompenseerde emissie weer in 2019.

Niet-gecompenseerde emissies in 2019

Categorie	2019 (ton CO ₂ -eq.)	Aandeel (%)
Electriciteit	28.415	59,1%
Aardgas en stadswarmte	6.900	14,3%
Water en afvalwater	156	0,3%
Koudemiddelen	79	0,2%
Woon-werkverkeer	3.896	8,1%
Zakelijk vervoer	7.795	16,2%
Afval	214	0,4%
Derden*	214	1,4%
Totaal vóór compensatie**	51.964	100,0%

* De categorie derden omvat het elektriciteitsverbruik van bedrijven die op de terreinen van de Universiteit Leiden werken, bijvoorbeeld voor nieuwbouw.

** Door afrondingen kunnen de totalen verschillen van de som van de afzonderlijke categorieën.

Voor dezelfde acht categorieën als in de voorgaande tabel is in de tabel op pagina 24 weergegeven hoeveel CO₂ in elk van de jaren is uitgestoten, alsmede de verwachting voor 2020.

Sinds 2010 is het aandeel van het elektriciteitsverbruik in de CO₂-footprint sterk gereduceerd door het geleidelijk vergroenen van het elektriciteitsverbruik. Sinds 2014 wordt de CO₂-emissie door het gebruik van grijze stroom geheel vergroend door de aankoop van GVO's. Sinds 2017 zijn dit uitsluitend GVO's voor de Nederlandse markt. Voor de emissies voor het verbruik van aardgas en stadswarmte gebeurt dit sinds 2017 door de aankoop van VERs.

De emissies als gevolg van het gebruik van schoon drinkwater en de afvoer van vervuild water zijn sinds 2016 redelijk stabiel. De emissiecijfers zijn gebaseerd op de hoeveelheid verbruikt kraanwater en het aantal benutte vervuilingseenheden.

In 2017 is een mobiliteitsenquête gehouden op basis waarvan de CO₂-emissie door het woon-werkverkeer bepaald konden worden. In 2019 is geen mobiliteitsonderzoek uitgevoerd, maar wordt uitgegaan van vergelijkbaar reisgedrag van studenten en medewerkers.

Gecompenseerde emissies (netto-emissie) vanaf 2013

Categorie	Realisatie [ton CO ₂ -eq.]						Projectie	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Elektriciteit	619	0	0	0	0	0	0	0
Aardgas en stadswarmte	12.822	9.114	8.860	9.595	0	0	0	0
Water en afvalwater	20	33	36	161	145	141	156	156
Koudemiddelen	603	291	261	100	76	603	79	79
Woon-werkverkeer	5.315	5.698	5.981	6.250	3.312	3.759	2.786	2.786
Zakelijk vervoer	3.346	3.585	3.583	5.656	8.989	7.983	7.795	500
Afval	229	232	231	265	217	217	214	214
Derden*	547	315	549	419	0	0	0	0
Totaal**	23.501	19.269	19.510	22.446	12.739	12.705	11.031	3.735
Afname in procenten t.o.v. 2016				100%	-43%	-43%	-51%	-83%

* De categorie derden omvat het elektriciteitsverbruik van bedrijven die op de terreinen van de Universiteit Leiden werken, bijvoorbeeld voor nieuwbouw.

** Door afrondingen kunnen de totalen verschillen van de som van de afzonderlijke categorieën.

De categorie Zakelijk vervoer veroorzaakt de meeste emissie: 71 procent van de totale gecompenseerde emissie voor 2019. De universiteit wil de emissies als gevolg van zakelijk vliegverkeer met terugwerkende kracht voor 2018 en 2019 compenseren. Na het zakelijk vervoer, veroorzaakt het woon-werkverkeer de grootste emissies: 25 procent.

Verder terugdringen van de CO₂-footprint in 2020

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de CO₂-footprint in 2019 met 51 procent afnam ten opzichte van 2016. Voor 2020 wordt een verdere daling verwacht, met name omdat de emissies ten gevolge van zakelijk vliegverkeer in 2020 gecompenseerd worden. De overige emissiecategorieën blijven naar verwachting gelijk aan die van 2019. Dit betekent dat de doelstelling van het Milieubeleidsplan om de CO₂-footprint met 50 procent te reduceren ten opzichte van 2016, is gerealiseerd in 2019 en dat deze reductie verder wordt voortgezet in 2020.

9. Onderwijs en onderzoek

Als vooraanstaande Europese onderzoeksuniversiteit speelt de Universiteit Leiden een leidende rol in het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs. Goed wetenschappelijk onderzoek en onderwijs zijn cruciaal voor een veilige, gezonde, duurzame, welvarende en rechtvaardige wereld (*Excelleren in vrijheid, Instellingsplan Universiteit Leiden 2015-2020*).

Maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid en de daaraan verbonden dilemma's komen bij alle faculteiten wel in meer of mindere mate aan de orde in het aangeboden onderwijs en onderzoek. Door studenten tijdens hun opleiding meer over het onderwerp duurzaamheid bij te brengen, stelt de Universiteit Leiden hen in staat om kennis en inzicht te verwerven om de duurzaamheidsuitdagingen van de komende decennia aan te kunnen gaan. Een voorbeeld hiervan is de nieuwe master Governance of Sustainability. Deze master heeft als doel toekomstige veranderaars op te leiden, die de grote duurzaamheidsvraagstukken van de toekomst vanuit governance-perspectief durven aan te pakken.

Overzicht en publicatie

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Onderwijs en onderzoek 1

In 2018 bestaat er een helder overzicht van alle activiteiten op het gebied van duurzaamheid in onderwijs en onderzoek aan de Universiteit Leiden.

Onderwijs

In bijlage B is een overzicht opgenomen van opleidingen en vakken aangeboden in het academisch jaar 2019-2020 waarin duurzaamheid een (belangrijke) rol speelt. Hierin is een aantal nieuw ontwikkelde opleidingen en vakken opgenomen, waaronder het honoursvak Planet in Peril: Exploring Human Relations with Nature, en de master Governance of Sustainability. Naast de opleidingen en vakken uit bijlage B werden in 2019 ook diverse activiteiten georganiseerd met betrekking tot het thema duurzaamheid. Met name de Faculteit Rechtsgeleerdheid was actief.

- Een zesdelige collegereeks en bijbehorende tentoonstelling over 'Duurzaamheid en Recht', ontwikkeld door studenten in samenwerking met docenten (december 2019). In deze collegereeks werd de toenemende

juridische invloed op een duurzame toekomst onderzocht aan de hand van actuele vraagstukken (onder meer stikstof en plastic).

- Studenten van het honoursvak 'Sustainability and How to Promote Behaviour Change' van de track Science and Society hebben zich verdiept in duurzame thema's tijdens een excursie naar Texel. Zij presenterden enkele voorstellen voor de verbetering van de duurzaamheid binnen de universiteit.
- Het jaarlijkse congres van de Juridische Faculteitsvereniging Grotius stond in 2019 in het teken van Sustainable Finance. Studenten en andere geïnteresseerden maakten het tot een druk bezocht congres.
- In de bijeenkomst *Lunchbyte@Law* (mei 2019) gingen diverse sprekers in op de vraag hoe duurzaamheid en recht met elkaar verbonden zijn, en hoe duurzaamheid meer in het onderwijs geïntegreerd zou kunnen worden. De bijeenkomst trok ook belangstellenden van buiten de Faculteit Rechtsgeleerdheid.

Onderzoek

Veel van het onderzoek op het gebied van duurzaamheid wordt verricht door, of uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen. Deze faculteit heeft haar onderzoek georganiseerd in twee profileringsgebieden:

1. Fundamentals of Science en
2. Bioscience: the science base of health.

Op beide profileringsgebieden wordt onderzoek gedaan op het gebied van duurzaamheid. Daarnaast heeft de faculteit ook een eigen milieuwetenschappelijk instituut: het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML). De Universiteit Leiden participeert samen met haar LDE-partners (de TU Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam) in een interdisciplinair onderzoekscentrum op het gebied van duurzaamheid: het Centre for Sustainability. En verder neemt de Universiteit Leiden deel in het Nederlandse universitaire samenwerkingsproject MiCRop en aan het Horizon 2020-programma SUNRISE van de Europese Commissie.

Fundamentals of Science: Duurzame energie

Het onderzoek naar Duurzame Energie is ondergebracht bij Fundamentals of Science. Vanuit diverse disciplines van de Leidse universiteit wordt onderzoek gedaan dat bijdraagt aan de energietransitie en de reductie van CO₂. Experts noemen 2050 vaak als peildatum waarop de overstap naar nieuwe, duurzame energiebronnen

voltooid moet zijn. Fossiele brandstoffen spelen een belangrijke rol bij de opwarming van de aarde, en raken bovendien op. De wereld moet daarom overstappen naar nieuwe, duurzame bronnen van energie. Zonne-energie lijkt hier de beste kansen te bieden. Leidse wetenschappers verrichten vanuit diverse disciplines onderzoek dat bijdraagt aan de transitie naar duurzame energie en de reductie van CO₂ (zie: universiteitleiden.nl/wetenschapsdossiers/duurzame-energie).

Bioscience: the science base of health, thema De aarde leefbaar houden

Bij het onderzoek bij Bioscience: the science base of health staat de kennis over het genoom van mensen en van modelorganismen centraal en wordt gebruikgemaakt van technieken om genen te manipuleren. Deze technieken maken het mogelijk om essentiële biologische processen te beïnvloeden. Dit levert nieuwe inzichten op in de werking van cellen, organen en organismen, die kunnen bijdragen aan het leefbaar houden van de aarde. Hoe kunnen we de maatschappij zo inrichten dat de wereld leefbaar blijft voor onszelf en al het andere leven om ons heen? Aan dit vraagstuk werken Leidse wetenschappers samen vanuit diverse disciplines, van biologie tot datawetenschap en van milieu-economie tot archeologie (zie: universiteitleiden.nl/wetenschapsdossiers/de-aarde-leefbaar-houden).

Onderzoeksinstituten waarbij onderzoek op het gebied van duurzaamheid centraal staat zijn het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML) en het Centre for Sustainability. Ook zijn er enkele onderzoeksprojecten en samenwerkingsverbanden rond duurzaamheid. Een overzicht:

Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden

De onderzoekers van het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML) doen strategisch en multidisciplinair onderzoek naar duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen, milieukwaliteit en biodiversiteit. Het CML kent twee onderzoeksprogramma's op dit terrein: Milieubiologie en Industriële Ecologie. In beide programma's staat de relatie tussen menselijke activiteiten en de fysieke en natuurlijke omgeving centraal. Het onderwijsprogramma van het CML is erop gericht studenten vertrouwd te maken met geïntegreerd en multidisciplinair duurzaamheidsonderzoek, en hen in staat te stellen tot goede besluitvorming bij het beheer van de natuurlijke hulpbronnen en het verbeteren van milieukwaliteit en biodiversiteit. Het CML fungeert als centrum voor duurzaamheidsexpertise in onderwijsprogramma's van de Universiteit Leiden (zie: universiteitleiden.nl/wiskunde-en-natuurwetenschappen/milieuwetenschappen).

Centre for Sustainability

Het Centre for Sustainability is het interdisciplinaire onderzoekscentrum op het gebied van duurzaamheid van de Universiteit Leiden, de TU Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam (LDE). Onderzoekers uit verschillende disciplines werken hier samen om de transitie naar een circulaire economie te helpen versnellen.

Kennis- en innovatiehubs staan centraal in de organisatie. Een hub is een open onderzoeksprogramma dat masterstudenten, onderzoekers, gemeenten en bedrijven met elkaar verbindt. Drie gebieden staan in het onderzoek centraal: de steden (The Cities Hub), de tuinbouw (The Greenport Hub) en de industrie in de provincie Zuid-Holland (The Circular Industries Hub). De onderzoeksthema's in de hub zijn direct verbonden met externe stakeholders zoals bedrijven en gemeenten (zie: centre-for-sustainability.nl/home).

MiCRop

MiCRop is een Nederlands interuniversitair samenwerkingsproject, waarbij ook een drietal Leidse hoogleraren betrokken is. Het project richt zich op het versterken van landbouwgewassen om de voedselproductie duurzamer te maken. De onderzoekers willen ontrafelen hoe planten onder stress nuttige wortelmicro-organismen aantrekken. Met deze kennis kunnen duurzamere gewassen worden ontwikkeld, die minder mest en minder beschermingsmiddelen nodig hebben. In 2019 kreeg het project 20,3 miljoen euro subsidie uit het Zwaartekracht-programma van NWO (zie: universiteitleiden.nl/nieuws/2019/09/zwaartekracht-ruim-twintig-miljoen-voor-duurzame-gewassen).

SUNRISE

Het Europese project SUNRISE 'Solar energy for a circular economy' heeft als doel technologieën te ontwikkelen voor het omzetten en opslaan van zonne-energie om zo een duurzaam alternatief te bieden voor de energie-intensieve productie van fossiele brandstoffen en chemicaliën. SUNRISE werd in februari 2019 geselecteerd als een van de zes Coördinatie- en Ondersteuningsacties (CSA's) binnen het Horizon 2020-programma van de Europese Commissie. Het project ontvangt een subsidie van 1 miljoen euro en zal de basis leggen voor een groot-schalig Europees onderzoeksproject. SUNRISE is een multidisciplinair consortium, waaraan twintig partners uit dertien Europese landen deelnemen. Zeven Europese universiteiten doen mee, waaronder de Universiteit Leiden als enige Nederlandse universiteit (zie: universiteitleiden.nl/en/news/2019/02/sunrise-from-sunlight-to-smart-city).

MiCRop is een Nederlands interuniversitair samenwerkingsproject, waarbij ook een drietal Leidse hoogleraren betrokken is. Het project richt zich op het versterken van landbouwgewassen om de voedselproductie duurzamer te maken. In 2019 kreeg het project 20,3 miljoen euro subsidie uit het Zwaartekrachtprogramma van NWO.

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Onderwijs en onderzoek 2

In 2018 ligt een communicatief raamwerk klaar waar dit overzicht op een gebruiksvriendelijke manier kan worden gepresenteerd en aangevuld.

Vanaf 2019 kan in de digitale studiegids gezocht worden op de begrippen ‘sustainable/sustainability’, ‘milieu’, ‘environment/environmental’ en ‘duurzaam/duurzame/duurzaamheid’. Een overzicht van de betreffende opleidingen en vakken is opgenomen in bijlage B. Om de kwaliteit van dit overzicht te vergroten, zou preciezer gedefinieerd moeten worden wanneer aan een opleiding of vak de tag ‘duurzaam’ wordt toegekend. Te denken valt ook aan het toekennen van gradaties van duurzaamheid aan een opleiding of vak. Bij het nieuw te ontwikkelen duurzaamheidsprogramma wordt hier verder aan gewerkt.

Daarnaast werkt het Leiden University Green Office (LUGO) aan een overzicht van mogelijke thema’s en onderzoeksvragen op het gebied van duurzaamheid voor bachelor- en mastertheses. Deze lijst wordt medio 2020 afgerond. Ook maakt het LUGO een overzicht van mogelijke stage- en onderzoeksopdrachten op het gebied van duurzaamheid.

Andere doelstellingen in het Milieubeleidsplan

De doelstellingen 3 tot en met 6 uit het Milieubeleidsplan (zie hierna) zijn in 2019 nog niet gerealiseerd. In het nieuw te ontwikkelen duurzaamheidsprogramma, waarin het aanbod van onderwijs en het onderzoek op het gebied van duurzaamheid een meer prominente plaats zal innemen, wordt opnieuw naar de doelstellingen gekeken (zie ook hoofdstuk 12).

In 2018 is een duurzame-docentennetwerk opgericht waarin elke faculteit, behalve de Faculteit Geneeskunde, met minimaal één docent vertegenwoordigd is. Het netwerk bestaat uit docenten die college geven over duurzaamheid en hier affiniteit mee hebben. Het doel is om duurzaamheid verder te integreren in het universitaire onderwijs en onderzoek. In 2019 is dit netwerk niet bij elkaar gekomen.

Onderwijs en onderzoek 3

In 2018 zijn de mogelijkheden van een algemeen vormend, verplicht kerncurriculumvak over duurzaamheid in elk bachelorcurriculum onderzocht.

Onderwijs en onderzoek 4

In 2018 zijn de mogelijkheden van een ‘duurzaamheidsaantekening’ voor de bul onderzocht.

Onderwijs en onderzoek 5

Het Centre for Sustainability biedt – als vooronderzoek de behoefte daaraan bevestigt – geïnteresseerde docenten vanaf uiterlijk 2018 een cursus *Inbedding van duurzaamheidsthematiek in bestaande onderwijsprogramma’s* aan.

Onderwijs en onderzoek 6

Uiterlijk in 2018 vinden een of meer workshops in het Lorentz Center plaats om de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van onderzoek op het terrein van milieu en duurzaamheid te verkennen.

10. Bewustwording en betrokkenheid

Het belang van een duurzame samenleving, de leefbaarheid van onze aarde voor volgende generaties en zorgen over klimaatverandering zijn thema's die iedereen raken. Studenten, medewerkers, alumni en externe relaties van de Universiteit Leiden verwachten van hun universiteit dat zij haar maatschappelijke verantwoordelijkheid neemt, en transparant communiceert over de manier waarop ze probeert bij te dragen aan een duurzame toekomst.

De universitaire communicatie is erop gericht verantwoording af te leggen over het duurzaamheidsbeleid van de Universiteit Leiden, maar ook om aandacht te besteden aan actuele ontwikkelingen op dit terrein, zoals initiatieven die op de werkvloer ontstaan bij studenten en medewerkers. Door doelgroepgerichte en enthousiasmerende communicatie wordt zichtbaar gemaakt welke activiteiten er op het gebied van duurzaamheid plaatsvinden, en welke resultaten dit oplevert. Strategische universitaire communicatie over duurzaamheid kan in hoge mate bijdragen aan meer bewustwording en betrokkenheid, wat kan leiden tot gedragsverandering.

Met name de betrokkenheid van de studenten van de Universiteit Leiden is groot. Zij laten regelmatig hun stem horen en zetten zich enthousiast in voor meer duurzaamheid bij hun universiteit, hetzij met eigen individuele initiatieven, hetzij via het Leiden University Green Office (LUGO).

Zo werd Aoife Fleming in 2019 benoemd tot VN-jongerenvertegenwoordiger Duurzame Ontwikkeling. Fleming, die Rechten studeert aan de Universiteit Leiden, nam in december 2019 deel aan de VN-klimaatconferentie COP25 in Madrid. Haar benoeming laat zien dat internationale organisaties het belangrijk vinden om de stem van jongeren te laten horen, en hen te betrekken bij het vormgeven van plannen voor een beter klimaat.

Voor UNPLASTIC, een onderzoeksproject van het Leiden University College The Hague, stelden de studenten Roos Kalkman, Iris Iedema, Jiske van Oeffelt en Maria Clara met docent Thijs Bosker een onderwijspakket samen. Docenten kunnen het pakket gebruiken om hun leerlingen kennis te laten opdoen over de impact van plasticvervuiling in de samenleving. De studenten wonnen hiermee de Doppler Changemaker Challengeprijs, die hen in staat stelde het project ook daadwerkelijk uit te voeren en de lespakketten onder de Haagse basisscholen te verspreiden.

Vergroten van de zichtbaarheid

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Bewustwording en betrokkenheid 1

Bij de vertaling van het Milieubeleidsplan in een werkprogramma verschijnt een communicatie-(stappen)plan inclusief contentkalender waarin de te nemen milieumaatregelen worden ondersteund met zijn vertaald in effectieve en enthousiasmerende communicatie.

Off- en online communicatie

Ook in 2019 heeft de Universiteit Leiden regelmatig gecommuniceerd over de ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, zowel naar externe als interne doelgroepen. Dat gebeurt via de reguliere (online) nieuwsvoorziening van de universiteit (website, sociale media, nieuwsbrieven). Op de website van de universiteit staat het dossier 'De duurzame universiteit', waar actuele informatie wordt gedeeld over de plannen, activiteiten en resultaten van het universitaire duurzaamheidsbeleid (Over ons > profiel > duurzaamheid > Dossier 'de duurzame universiteit'). De nieuwsartikelen over duurzaamheid worden ook in dit dossier opgenomen.

Narrowcasting in de vorm van schermen op koffieautomaten is speciaal ingericht om het bewustzijn onder studenten en medewerkers te promoten. Via deze schermen communiceert de universiteit sinds 2019 over duurzaamheid in vier categorieën: energie, grondstoffen, voeding en mobiliteit. Via locatiegebonden, datagedreven en modern vormgegeven content informeert de universiteit studenten en medewerkers over de ontwikkelingen in het pand. In elke categorie worden ook drie tips gegeven. Een voorbeeld in de categorie Voeding is de uitleg waarom vegetarisch eten duurzamer is. Duurzaamheidsinitiatieven vanuit de universiteit worden via dit medium uitvoerig onder de aandacht gebracht. Dagelijks wordt de content geüpdatet.

De Universiteit Leiden rapporteert jaarlijks in grote lijnen over het universitaire duurzaamheidsbeleid in het reguliere jaarverslag van de universiteit. In dit aparte Duurzaamheidsverslag, dat voor het derde jaar verschijnt, gebeurt dat op een gedetailleerder niveau.

Leiden University Green Office (LUGO)

Doelstelling in Milieubeleidsplan

Bewustwording en betrokkenheid 2

Begin 2016 is het Leiden University Green Office operationeel.

Een goede manier om de universitaire gemeenschap te betrekken bij, en te motiveren voor het universitaire duurzaamheidsideaal is het oprichten van een duurzaamheidsplatform: een 'green office'. Hier kunnen kennis en ideeën gedeeld worden, en kunnen, samen met studenten, projecten over duurzaamheid worden opgezet.

Sinds juni 2016 is het Leiden University Green Office (LUGO) operationeel. De focus van LUGO ligt op het creëren van bewustwording rond duurzaamheid en het leveren van een bijdrage aan het verkleinen van de CO₂-footprint van de universiteit. LUGO-coördinatoren werken samen met de medewerkers van de universiteit om de bedrijfsvoering te verduurzamen, en ideeën van studenten ten uitvoer te brengen. Een belangrijke rol van LUGO is om de luis in de pels van de universiteit te zijn als het gaat om het duurzaamheidsbeleid en de uitvoering daarvan. Daarnaast informeert en mobiliseert zij studenten in Leiden en in Den Haag rond duurzaamheidsthema's.

LUGO werkt aan een overzicht van mogelijke thema's en onderzoeksvragen op het gebied van duurzaamheid voor bachelor- en mastertheses voor de verschillende studie-

richtingen (zie ook Onderwijs en onderzoek, doelstelling 2). Deze lijst wordt medio 2020 afgerond. Ook maakt het LUGO een overzicht van mogelijke stage- en onderzoeksoopdrachten op het gebied van duurzaamheid.

LUGO is gestart met zes studenten, maar is inmiddels uitgebreid met een groot vrijwilligersnetwerk (leden van de commissies in Leiden en in Den Haag). Een Raad van Toezicht ondersteunt de activiteiten met advies en helpt de studenten met het ontwikkelen van een netwerk binnen de instelling. LUGO is zowel gevestigd in Leiden (op het Rapenburg, nabij het Bestuursbureau) als in Den Haag (in studentencentrum Beehive).

De activiteiten van LUGO worden zichtbaar gemaakt via de digitale nieuwsbrieven, de eigen LUGO-website en de website van de universiteit, en via sociale media als Instagram en Facebook. Een overzicht van de activiteiten van LUGO in 2019 is opgenomen in bijlage C.

Duurzaamheidsverslag

Nieuwe doelstelling in Milieubeleidsplan

Bewustwording en betrokkenheid 3

Sinds 2017 wordt er jaarlijks een jaarverslag over duurzaamheid gepubliceerd.

In 2018 verscheen het eerste Duurzaamheidsverslag van de Universiteit Leiden, waarin verslag gedaan werd over 2017. Dit verslag, gepubliceerd in 2020, heeft betrekking op 2019. Tekst en vormgeving zijn erop gericht de lezer op een heldere en aantrekkelijke manier te informeren.

Sinds juni 2016 is het Leiden University Green Office (LUGO) operationeel. De focus van LUGO ligt op het creëren van bewustwording rond duurzaamheid en het leveren van een bijdrage aan het verkleinen van de CO₂-footprint van de universiteit.

11. Organisatie en uitvoering

Verantwoordelijkheden

In het Milieubeleidsplan 2016-2020 is aangegeven welke afdelingen of expertisecentra verantwoordelijk zijn voor het behalen van de afzonderlijke doelstellingen. Voor sommige doelstellingen is dit naderhand gewijzigd; in het overzicht van de stand van zaken van de doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020 wordt de verantwoordelijkheid per doelstelling aangegeven (zie Bijlage A).

De hele universiteit is betrokken bij de uitvoering van de doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020. Ook de faculteiten hebben zich geëngageerd aan de uitvoering van het plan. Voor de doelstellingen op het terrein van de universitaire bedrijfsvoering nemen het Bestuursbureau en de relevante expertisecentra het voortouw, in het bijzonder het expertisecentrum Vastgoed, het Universitair Facilitair Bedrijf (UFB) en de afdeling Veiligheid, Gezondheid en Milieu (VGM). De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de doelstellingen op het terrein van onderwijs en onderzoek zijn niet expliciet belegd; VGM heeft bij de eerste twee doelstellingen het voortouw genomen. De betrokkenheid van studenten krijgt vorm via het Leiden University Green Office (LUGO). Strategische Communicatie en Marketing (SCM) is verantwoordelijk voor de doelstellingen op het gebied van zichtbaarheid. Eind 2019 is een programmamanager duurzaamheid aangesteld bij het Bestuursbureau. Deze coördineert met ingang van 2020 de ontwikkeling van de nieuwe visie (tot 2030) op duurzaamheid en het daaruit voortvloeiende uitvoeringsprogramma.

Monitoring uitvoering

Het Bestuursbureau van de universiteit monitort de uitvoering van het Milieubeleidsplan. Het onderhoudt contact met de relevante expertisecentra over de vorderingen en coördineert de activiteiten op dit terrein.

Vanzelfsprekend is ook de medezeggenschap van de universiteit betrokken bij de uitvoering van het Milieubeleidsplan. De Universiteitsraad en de faculteitsraden praten mee over onderwerpen als energie-inkoop, compensatie van de CO₂-footprint van vliegverkeer, invoering van de afvalscheiding, ambities voor onderwijs en onderzoek, en zichtbaarheid van het milieubeleid. De leden van de Universiteitsraad hebben regelmatig contact met de coördinatoren van LUGO over de ontwikkelingen op het gebied van de verduurzaming van de universiteit.

Duurzaamheid en arbo- en milieuzorg

De doelstellingen van het Milieubeleidsplan zijn ook opgenomen in het (universiteitsbrede) Arbo- en Milieuplan, dat elke vier jaar wordt geëvalueerd en geactualiseerd. De faculteiten en eenheden zijn verantwoordelijk voor de arbo- en milieuzorg in de eigen organisatie. Door het volgen van een plan-do-check-act-cyclus wordt deze systematisch uitgevoerd en kunnen verbeterpunten worden geborgd. De Kaderregeling Arbo- en milieumanagement beschrijft de cyclus en de daarbij noodzakelijke stappen en documenten.

Elk jaar voert de afdeling Veiligheid, Gezondheid en Milieu (VGM) bij twaalf faculteiten en eenheden een document-audit van de decentrale beleidscyclus uit. Sinds de start in 2006 tot en met 2019 hebben deze decentrale audits binnen de geauditeerde eenheden geleid tot een verbetering van de structurele zorg voor veiligheid, gezondheid en milieu.

Voor de documenten-audit wordt gecontroleerd of de relevante documentatie aanwezig is en worden scores toegekend. Toch kan aan de hand daarvan niet goed worden vastgesteld hoe goed veiligheid en milieuzorg nu werkelijk gewaarborgd zijn bij de diverse faculteiten en diensten. Daarom zal het systeem van documenten-audit inhoudelijk worden aangepast. In overleg met de preventiemedewerkers wordt een nieuw systeem ontwikkeld om ook inhoudelijke aanbevelingen te doen per faculteit of eenheid. Uit de proefaudit in 2019 kwam naar voren dat de 'concept-nieuwe inhoudelijke audit' (nog) veel extra werk vergt en dat een tussenstap noodzakelijk is. Eerst moet helder worden over welke Key Performance Indicators (KPI's) faculteiten en eenheden dienen te rapporteren in hun verslagen en (beleids)plannen.

Financiën

De kosten van de uitvoering van het Milieubeleidsplan 2016-2020 worden gedragen door de verantwoordelijke afdelingen en expertisecentra, en vallen binnen de reguliere budgetten. Dit leverde opstartproblemen op bij die doelstellingen waarvan aanvankelijk niet duidelijk was wie hiervoor verantwoordelijk was, zoals bij het thema afval. De kosten voor de nieuwe afvalbakken en de campagne worden door het UFB gedragen. De (aanzienlijke) kosten voor het bereiken van de doelstellingen voor de thema's duurzame huisvesting, energie en water worden uit de universitaire huisvestingskosten betaald.

12. Een nieuwe duurzaamheidsvisie 2030

In 2019 is verder gewerkt aan het continueren en realiseren van de doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020. Veel van de doelstellingen uit dit plan zijn inmiddels gerealiseerd, en de positie die duurzaamheid inneemt als thema in de Leidse universitaire gemeenschap is verder verstevigd. Nu het Milieubeleidsplan 2016-2020 afloopt, is het tijd om een nieuwe visie op duurzaamheid voor de periode 2021-2030 te formuleren. Dit maakt 2020 tot een transitiejaar waarin de universiteit de uitvoering van het Milieubeleidsplan afrondt en een visie en aanpak voor de toekomst verder verkent.

Het Milieubeleidsplan 2016-2020 bevat naar verhouding veel doelstellingen die betrekking hebben op de bedrijfsvoering en op het terugdringen van de directe CO₂-footprint. Deze doelstellingen zijn grotendeels gerealiseerd (zie Bijlage A). Hetzelfde geldt voor de doelstellingen die bijdragen aan bewustwording en betrokkenheid (zie Bijlage A en hoofdstuk 10). Met deze resultaten van het Milieubeleidsplan 2016-2020 is een stevige basis gelegd voor een toekomstige duurzaamheidsvisie.

Wat betreft het intensiveren van onderwijs over het thema duurzaamheid, zijn in de uitvoeringsperiode van het Milieubeleidsplan 2016-2020 de mogelijkheden voor studenten uitgebreid om zich te verdiepen in duurzaamheid (zie hoofdstuk 9). Een aantal vakken is primair rond het thema duurzaamheid ontwikkeld, maar de thematiek komt ook aan de orde in vakken of in programma's die deel uitmaken van studies waarin duurzaamheid niet direct een voor de hand liggend thema is. Ondanks deze ontwikkelingen zijn de doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020 op het gebied van onderwijs en onderzoek niet allemaal gerealiseerd. De universiteit zal de huidige transitieperiode gebruiken om de kansen en uitdagingen te inventariseren voor het bestendigen van het thema duurzaamheid in het onderwijs.

Nieuwe doelstellingen

In maart 2020 is een universiteitsbrede werkgroep gestart met de eerste bouwstenen voor een duurzaamheidsvisie als opvolger van het Milieubeleidsplan 2016-2020. De deelnemers aan de werkgroep vormen een goede afspiegeling van de universitaire gemeenschap. Zowel studenten, docenten en onderzoekers van verschillende faculteiten, als ondersteunend personeel vanuit de bedrijfsvoering zijn vertegenwoordigd.

De werkgroep levert aandachtspunten en input op vanuit de universitaire gemeenschap die fungeren als de eerste bouwstenen voor een nieuwe visie op duurzaamheid (*Waar willen we heen?*). Tijdens de eerste brainstorm van de brede werkgroep is naar voren gekomen dat de universiteit zich in de toekomst wederom zou moeten richten op het verduurzamen van de pijlers onderwijs, onderzoek en bedrijfsvoering. Daarnaast ziet de werkgroep een verantwoordelijkheid voor de universiteit om te inspireren en mobiliseren tot duurzamer gedrag, zowel binnen als buiten de universitaire gemeenschap.

Ten tijde van de start van deze werkgroep veranderden de studeer- en werkomstandigheden binnen de universiteit aanzienlijk als gevolg van het coronavirus. Deze veranderde omstandigheden hebben als mogelijk effect dat we blijvend anders gaan werken. Dit heeft flinke gevolgen voor de duurzaamheid van de universiteit en voor ons duurzaamheidsbeleid, en speelt een rol bij het formuleren van een nieuwe visie en nieuwe doelstellingen.

Bij het ontwikkelen van de nieuwe duurzaamheidsvisie en het uitvoeringsprogramma zal veel aandacht uitgaan naar het genereren en vergroten van draagvlak. Onder andere door, naast de eerste brainstormrondes door de werkgroep, alle faculteiten, instituten en diensten nauw te betrekken bij het verder vormgeven van uitvoerbare ambities voor de periode tot 2030. De Universiteit Leiden werkt hieraan in 2020 met onverminderde inzet en enthousiasme verder.

Bijlage A

Stand van zaken van de doelstellingen uit het Milieubeleidsplan 2016-2020

Nr.	Doelstelling	Status	Verantwoordelijk	Wanneer
Duurzame huisvesting (hoofdstuk 2)				
DH1	M.i.v. 2016 wordt voor nieuwbouw en voor grootschalige renovaties minimaal de BREEAM-NL score <i>Very Good</i> behaald, met de nadruk op energiebesparing en -efficiëntie.	Lopend	Vastgoed	M.i.v. 2016
DH2	De Universiteit Leiden heeft eind 2016 voor alle relevante gebouwen een nulmeting uitgevoerd volgens BREEAM-NL In-Use.	Gerealiseerd	Vastgoed	M.i.v. 2016
DH3	De Universiteit Leiden heeft eind 2016 een plan opgesteld waarin haalbare ambities inclusief planning voor BREEAM-NL In-Use per gebouw staan vermeld.	Lopend	Vastgoed	M.i.v. 2016
DH4	De universiteit zal, samen met de gemeente Leiden, haar duurzaamheidsambities voor de gebiedsontwikkeling van het Bio Science Park concreet maken.	Gerealiseerd	Vastgoed	M.i.v. 2016
DH5	Sinds 2016 wordt bij de sloop van gebouwen minimaal de BREEAM-NL score <i>Very Good</i> behaald.	Gerealiseerd	Vastgoed	M.i.v. 2016
Energie (hoofdstuk 3)				
ELEK1	In 2017 wordt 100% van de GVO's van Nederlandse duurzame elektriciteit gekocht.	Gerealiseerd	Vastgoed	2017
ELEK2	In 2018 wordt 0,3% van het totale elektriciteitsverbruik door de universiteit zelf opgewekt.	Gerealiseerd	Vastgoed	2018
GAS1	WKO wordt bij nieuwbouw en grootschalige renovaties toegepast wanneer het kan worden terugverdiend binnen de tijd die overeenkomt met de helft van de door de fabrikant verwachte economische levensduur van de vervangende installatie.	Lopend	Vastgoed	M.i.v. 2016
GAS2	M.i.v. 2017 wordt de CO ₂ -emissie door aardgasverbruik volledig gecompenseerd door aankoop van VERs.	Gerealiseerd	Vastgoed	M.i.v. 2017
Water (hoofdstuk 4)				
WAT1	Bij nieuwbouw en renovaties worden waterbesparende maatregelen genomen volgens de laatste stand van de techniek.	Lopend	Vastgoed	M.i.v. 2016
WAT2	De Universiteit Leiden gaat deelnemen aan <i>Join the Pipe</i> en installeert punten voor het tappen van kraanwater in ieder gebouw.	Lopend	Vastgoed	M.i.v. 2016
WAT3	In 2016 heeft de Universiteit Leiden afscheid genomen van alle <i>watercoolers</i> .	Gerealiseerd	Faculteiten en eenheden	2016

Duurzaam inkopen en beleggen (hoofdstuk 5)				
INK1	In 2018 hanteert de universiteit voor alle vormen van inkoop van goederen en diensten waar dit mogelijk is duurzaamheidscriteria.	Lopend	UIL	2018
INK2	De Universiteit Leiden neemt het initiatief om voor de gezamenlijke universiteiten te komen tot duurzaamheidscriteria voor productgroepen waarvoor deze landelijk nog niet bestaan.	Lopend	UIL	2016
INK3	Afhankelijk van marktaanbod en prijsstelling bestaat in 2018 80% van de productgroepen in de universitaire restaurants uit biologische of fairtradeproducten en, daar waar mogelijk, uit regionale producten, met voldoende keus voor vegetariërs.	Gerealiseerd	UFB	2018
INK4	De universiteit onderzoekt in 2016 of de duurzaamheidscriteria voor het beleggingsbeleid nader gespecificeerd kunnen worden, bijvoorbeeld aansluitend op criteria die de pensioenfondsen zoals het ABP hanteren.	Gerealiseerd	FEZ	2016
Afval (hoofdstuk 6)				
AA1	In 2017 werkt het Bestuursbureau van de universiteit in externe communicatie voor 95% digitaal. Het papiergebruik van het Bestuursbureau is teruggebracht tot 40% ten opzichte van 2015.	Vertraagd	Bestuursbureau	2017
AA2	Jaarlijks vermindert de hoeveelheid afval van de Universiteit Leiden tot maximaal 25 kilo per student in 2020.	Lopend	UFB	2020
AA3	Het aandeel te verbranden bedrijfsafval is in 2020 teruggebracht tot minder dan 250 ton.	Lopend	UFB	2020
AA4	In alle universitaire gebouwen (50 personen of meer) komen uiterlijk in 2017 inzamelpunten voor plastic, papier en bedrijfsafval.	Gerealiseerd	UFB, FWN	2017
AA5	M.i.v. 2017 worden goederen die binnen de universiteit overbodig zijn, aan medewerkers en studenten aangeboden via een webwinkel. In 2020 bedraagt het aantal transacties via de webwinkel 200 per jaar.	Lopend	VGM	2019
Mobiliteit (hoofdstuk 7)				
MOB1	Op locaties met minstens 50 parkeerplaatsen worden oplaadpalen voor auto's geplaatst.	Gerealiseerd	Vastgoed	Sinds 2016
MOB2	In 2016 wordt in de verhuiskostenregeling een groene verhuispremie opgenomen voor werknemers met een dienstverband van langer dan een jaar.	Gerealiseerd	HRM	2016
MOB3	De Universiteit Leiden gaat in 2016 onderzoek doen naar de mogelijkheden voor een goede en groene ontsluiting van de Science Campus.	Gerealiseerd	Vastgoed	2016
MOB4	Bij dienstreizen korter dan 6 uur reistijd is reizen per trein de norm.	Lopend	HRM	M.i.v. 2017

MOB5	In 2018 wordt minstens 90% van de CO ₂ -emissie van vliegreizen gecompenseerd via bijvoorbeeld het Fair Climate Fund.	Lopend	UIL	2018
MOB6	M.i.v. 2016 worden bij de aankoop van bedrijfswagens milieuvriendelijke varianten (klasse A of B) aangeschaft.	Gerealiseerd	Alle eenheden	2019
MOB7	Het aantal verkeersbewegingen van studenten, medewerkers en bezoekers wordt in kaart gebracht en waar mogelijk gereduceerd.	Gerealiseerd	VG	2018
Onderwijs en onderzoek (hoofdstuk 9)				
OO1	In 2018 bestaat er een helder overzicht van alle activiteiten op het gebied van duurzaamheid in onderwijs en onderzoek aan de Universiteit Leiden.	Gerealiseerd	VGM	2018
OO2	In 2018 ligt een communicatief raamwerk klaar waar dit overzicht op een gebruiksvriendelijke manier kan worden gepresenteerd en aangevuld.	Gerealiseerd	VGM	2018
OO3	In 2018 zijn de mogelijkheden van een algemeen vormend, verplicht kerncurriculumvak over duurzaamheid in ieder bachelorcurriculum onderzocht.	Aangehouden		2018
OO4	In 2018 zijn de mogelijkheden van een 'duurzaamheidsaantekening' voor de bul onderzocht.	Aangehouden		2018
OO5	Het Centre for Sustainability biedt – als vooronderzoek de behoefte daaraan bevestigt – geïnteresseerde docenten sinds uiterlijk 2018 een cursus <i>Inbedding van duurzaamheidsthematiek in bestaande onderwijsprogramma's</i> aan.	Aangehouden		2018
OO6	Uiterlijk in 2018 vinden een of meer workshops in het Lorentz Center plaats om de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van onderzoek op het terrein van milieu en duurzaamheid te verkennen.	Aangehouden		2016
Bewustwording en betrokkenheid (hoofdstuk 10)				
BB1	Bij de vertaling van het milieubeleidsplan in een werkprogramma verschijnt een communicatie(stappen) plan inclusief contentkalender waarin de te nemen milieumaatregelen worden ondersteund met/zijn vertaald in effectieve en enthousiasmerende communicatie.	Lopend	SCM	2016
BB2	Begin 2016 is het Leiden University Green Office operationeel.	Gerealiseerd	VGM	2016
BB3	M.i.v. 2017 wordt er jaarlijks een jaarverslag over duurzaamheid gepubliceerd.	Gerealiseerd	VGM	2017

Bijlage B

Overzicht van opleidingen en vakken waarin duurzaamheid een rol speelt

Onderstaande inventarisatie is tot stand gekomen door in de studiegidsen van de opleidingen van studiejaar 2019-2020 te zoeken op de volgende begrippen (*tags*): 'sustainable/sustainability', 'milieu', 'environment/environmental' en 'duurzaam/duurzame/duurzaamheid'.

Opleidingen: bachelor (B), master (M) en minoren over duurzaamheid

- B Archeologie – Specialisatie Heritage & Society (Archeologie)
- B Liberal Arts and Sciences: Global Challenges – Major Earth, Energy & Sustainability en Major Governance, Economics & Development (Governance and Global Affairs)
- B Urban Studies (Geesteswetenschappen)
- B Biologie (Wiskunde en Natuurwetenschappen)
- B Molecular Science & Technology (Wiskunde en Natuurwetenschappen / TU Delft)
- B Culturele Antropologie en Ontwikkelingssociologie (Sociale Wetenschappen)
- M Heritage & Museum Studies (Archeologie)
- M Biology – Track Biodiversity and Sustainability en Track Evolutionary Biology (Wiskunde en Natuurwetenschappen)
- M Chemistry – Research area Energy & Sustainability (Wiskunde en Natuurwetenschappen)
- M Governance of Sustainability (Wiskunde en Natuurwetenschappen / Governance and Global Affairs)
- M Industrial Ecology (Wiskunde en Natuurwetenschappen / TU Delft)
- M Cultural Anthropology and Development Sociology – Specialisation Sociology of Policy in Practice (Sociale Wetenschappen)
- M CIRCLE (Erasmus Mundus)
- Minor Biodiversity (Wiskunde en Natuurwetenschappen)
- Minor Sustainable Development (Wiskunde en Natuurwetenschappen / Interdisciplinair)
- Minor Frugal Innovation for Sustainable Global Development (LDE)
- Minor Responsible Innovation (LDE)
- Minor Geo-Resources for the Future (LDE)
- Minor Innovation, Co-creation and Global Impact (Governance and Global Affairs)
- Minor Global Affairs (Governance and Global Affairs)

Bachelor- en mastervakken met betrekking tot duurzaamheid, buiten vakken van de duurzaamheidsopleidingen en minoren uit bovenstaande lijst

Archeologie

- Environmental History of the Near East (M Archaeology)
- Advanced Studies in Palaeoecology and Quaternary Stratigraphy (Research M Archaeology)

Governance and Global Affairs

- Political Economy of Natural Resources (B Leiden University College The Hague)
- Searching for Sustainable Livelihoods: Field Course in East Africa and The Netherlands (B Leiden University College The Hague)
- International Environmental Law (B Leiden University College The Hague)
- EU Environmental Policy and Law (M International Relations)
- The Environment in the Global Political Economy (M International Relations)

Geesteswetenschappen

- Environmental Philosophy (B Filosofie)
- Economy and Ecology: Dichotomy and Practice (B Cultural Anthropology and Development Sociology)
- Energy Transitions in Past & Future (M History)
- Asia through consumption (keuzevak M Asian Studies)
- Design and the Deep Future (keuzevak Academy of Creative and Performing Arts)
- Speaking Across Deep Time: Designing Markers For Nuclear Waste (keuzevak Academy of Creative and Performing Arts)

Rechtsgeleerdheid

- Corporate Social Responsibility (B keuzevak)
- International Economic Law and Sustainable Development (M Public International Law: Peace, Justice and Development)
- Profileringsvak: Omgevingsrecht (M Staats- en Bestuursrecht)

Sociale Wetenschappen

- Environmental Psychology (M Psychology)

Wiskunde en Natuurwetenschappen

- Ontwerpen van Duurzame Biotechnologische processen (B Life Sciences and Technology)
- Bio-based Materials in a circular economy (minor Advanced Life Sciences and Technology)

Extracurriculair

- Honours College traject Tackling Global Challenges (Honours Academy)
- Master Honours Class: Circular Economy: from Challenge to Opportunity (Honours Academy)
- Master Honours Class: Planet in Peril: Exploring Human Relations with Nature (Honours Academy)
- MOOC* Circular Economy (LDE)
- MOOC Risk in Modern Society (LDE)
- MOOC A Circular Economy of Metals: Towards a Sustainable Societal Metabolism
- MOOC Security & Safety Challenges in a Globalized World
- HOVO** Colleges Energieproblemen in natuurwetenschappelijk perspectief

* MOOC (Massive Open Online Course): een cursus, ingericht op massale deelname, waarbij het cursusmateriaal wordt verspreid via het web en de deelnemers dus niet aan een locatie gebonden zijn.

** HOVO (Hoger Onderwijs voor Ouderen): colleges op universitair niveau voor mensen van vijftig jaar en ouder.

Activiteiten van LUGO in 2019

Gedurende heel 2019 hebben LUGO-coördinatoren en werkgroepen verder gewerkt aan het Join the Pipe-project en Expertisecentrum Vastgoed heeft meer watertappunten geïnstalleerd (zie ook hoofdstuk 4, doelstelling Water 2). Ook zijn er aluminium informatieborden over het Join the Pipe-project gemaakt om bij de verschillende watertappunten op te hangen, zowel in Leiden als Den Haag. Ook in 2019 werden weer herbruikbare LUGO-flessen verkocht. De universiteit verkoopt deze flessen nu op structurele basis in de universitaire restaurants, maar ook tijdens bijvoorbeeld Open Dagen kunnen bezoekers flessen kopen.

Om meer focus aan te brengen in haar projecten en daardoor meer impact te hebben formuleerde LUGO in september twee SMART doelen voor academisch jaar 2019-2020:

- Het introduceren van Veggie Friday in de cafés en restaurants van de universiteit.
- Het bevorderen van het gebruik van herbruikbare koffiebekers binnen de universiteit, zodat er minder eenmalige koffiebekers gebruikt worden.

LUGO heeft in 2019 geïnvesteerd in een betere relatie met de medewerkers van de universiteit. Er vond (en vindt) regelmatig overleg plaats met de afdelingen Vastgoed, het ISSC en het UFB om ideeën voor verduurzamingsmogelijkheden te bespreken. In 2019 heeft LUGO afspraken gemaakt met het UFB over het gebruik van herbruikbare (LUGO-)koffiebekers door studenten en medewerkers. Er zijn herbruikbare bamboebekers ingekocht, die bedrukt zijn met het LUGO-logo. In 2020 zullen deze worden verkocht in het LUMC en in de universitaire cafés en restaurants. Ook heeft LUGO bewerkstelligd dat in de cafés en restaurants een ruimere keuze aan vegetarische en veganistische producten wordt aangeboden, dat de mogelijkheden voor het scheiden van afval werden verruimd en dat daarover beter werd gecommuniceerd.

LUGO organiseert diverse activiteiten en bijeenkomsten voor studenten en medewerkers om bewustzijn ten aanzien van duurzaamheid te creëren en om hen aan te zetten (*empower*) tot duurzaam gedrag. Zo organiseert LUGO regelmatig lezingen en workshops over duurzaamheid, maar neemt zij ook initiatieven zoals de vleesvrije maandagen (*Meatless Monday*) of Warmetruiendag (*Warm Sweater Day*). Dergelijke activiteiten en

initiatieven dragen ook bij aan de naamsbekendheid van LUGO onder studenten.

Voor verschillende activiteiten heeft LUGO de samenwerking gezocht met andere studentenorganisaties en/of werd aangehaakt bij bestaande evenementen en bijeenkomsten. Op deze manier bouwde LUGO meer naamsbekendheid op bij de achterban van andere organisaties. In januari 2019 organiseerde LUGO 2019 samen met het Universitair Sportcentrum een *Plogging & Opruimactie* in het Bio Science Park. In september gaf LUGO een presentatie over *'Sustainability, institutions and the need for interdisciplinarity'* voor honderd honoursstudenten die deelnamen aan een excursie naar Texel in het kader van het vak *'Sustainability and How to Promote Behaviour Change'* (Faculteit Sociale Wetenschappen). Andere activiteiten die in samenwerkingsverband plaatsvonden in Den Haag waren een *Potluck Dinner* (i.s.m. de South and Southeast Asia Committee van BASIS), een *Christmas workshop* (i.s.m. Erasmus Student Network) en een filmavond over fair fashion en compost/cactus workshop (i.s.m. de CIROS Goodwill Committee).

Gedurende de Sustainability Week (11 tot en met 15 februari 2019) organiseerde LUGO iedere dag meerdere duurzame activiteiten. Zowel in Leiden als in Den Haag zijn informatieve bijeenkomsten georganiseerd (bijvoorbeeld de bijeenkomsten met opening speech door *Extinction Rebellion, Save Talk, Duurzaamheidsdebat*), maar ook laagdrempelige activiteiten met een groen karakter (waaronder *Blue Planet Film Screening, Vegan Cooking Workshop i.s.m. Conscious Kitchen, Mushrooms on Coffee Grounds Workshop*). Daarnaast vond in februari ook de COP The Hague plaats (*Conference of the Parties The Hague: Student Climate Conference – 18 en 19 februari*). Een tweedaags evenement waarbij studenten deel uitmaakten van een delegatie om aan een klimaatakkoord te werken, naar voorbeeld van het Akkoord van Parijs.

In maart werd aandacht besteed aan de klimaatmars in Amsterdam, die op 10 maart 2019 plaatsvond, onder andere door borden/plakkaten voor de klimaatmars te maken (*Placards for the Climate March- 8 maart*) en door studenten op te roepen om aan de mars deel te nemen.

In mei en juni werden enkele activiteiten georganiseerd rond het thema 'plastics', zoals het goed bezochte *Plastic Pollution Policy: a panel discussion* (22 mei). De jaarlijkse *Green Office Excursion* (5 juni), een netwerkbijeenkomst met de green offices van andere hogescholen en universiteiten in Nederland, vond in 2019 plaats in Leiden. Met een grote groep studenten verbonden aan andere green offices is een bezoek gebracht aan het Gorlaeusgebouw, het Levend Lab van de universiteit en PLNT, het Leiden centre for innovation and entrepreneurship.

Tijdens de Dag van de Duurzaamheid op 10 oktober 2019 heeft LUGO diverse activiteiten georganiseerd, zowel in Leiden als Den Haag. Docent dr. Annie Trevenen-Jones gaf bij het Leiden University College The Hague een lezing over voedselzekerheid en ecologische identiteit. Ook werd er een workshop georganiseerd voor het 'upcyclen' van gebruikte kleding, een veganistische kookworkshop en een *canal clean up* in de Leidse grachten.

De LUGO-coördinatoren en -vrijwilligers waren bij diverse universitaire evenementen aanwezig om nieuwe studenten kennis te laten maken met LUGO en de doelstellingen waar zij voor staat. Zo presenteerde LUGO zich tijdens de Leidse EL CID-week en de Orientation Week Leiden, maar ook bij The Hague Orientation Programme (HOP)-week in Den Haag en bij het Study Abroad Festival.

Canal clean up in de Leidse grachten.

Afkortingen

ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
B	Bachelor
BREEAM-NL	Building Research Establishment Environmental Assessment Method for the Netherlands
CML	Centrum voor Milieuwetenschappen in Leiden
EEP	Energie-efficiëntieplan
EL CID	Enige Leidse Commissie Introductie Dagen
GFT	Groente-, fruit- en tuinafval
GVO	Garantie van Oorsprong
HOVO	Hoger Onderwijs voor Ouderen
HRM	Human resource management
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
ISSC	Expertisecentrum ICT Shared Service Centre
KPI	Key Performance Indicator
LBSP	Leiden BioScience Park
LDE	Universiteit Leiden, TU Delft en Erasmus Universiteit Rotterdam
LUGO	Leiden University Green Office
LUMC	Leids Universitair Medisch Centrum
M	Master
MJA3	MeerjarenAfspraak Energie
MOOC	Massive Open Online Course
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NLW	Nederlandse windenergie
NWK	Noorse waterkrachtenergie
PMD	Plastic verpakkingen, metaal en drinkpakken
SCM	Strategische Communicatie en Marketing
SDE+	Stimulering Duurzame Energieproductie
SDG	Sustainable Development Goals
SW	Spaanse windenergie
THE	Times Higher Education
UFB	Universitair Facilitair Bedrijf
UIL	Universitaire Inkoop Leiden
VERs	Vrijwillige emissierechten
VG	Expertisecentrum Vastgoed
VGM	Expertisecentrum Veiligheid, Gezondheid en Milieu
VSNU	Vereniging van Nederlandse Universiteiten
WKO	Warmte-koudeopslag

Gegevens over de rechtspersoon

BRIN-nummer 21PB Universiteit Leiden
Rapenburg 70, 2311 EZ Leiden
Postbus 9500, 2300 RA Leiden
Telefoon 071 527 27 27

Dit verslag is gedrukt op Magno matt. Dit papier voldoet aan de hoogste milieucriteria en is FSC® en PEFC™ gecertificeerd. De producent ervan is ISO 14001, ISO 50001 en EMAS gecertificeerd.

Universiteit
Leiden